

Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi (FÜHAD)
Cilt: 6, Sayı: 12, Eylül 2019, s. 1-34, ISSN: 2148-2527

Journal of Harput Studies, Vol. 6, Issue 12, September 2019, pp. 1-34

Araştırma Makalesi/Research Article

19. YÜZYILIN İLK YARISINDA KEBAN KÖYLERİNİN İDARİ VE DEMOGRAFİK YAPISI

Administrative And Demographic Structures of Keban's Villages In the First Half 19th Century

Enver ÇAKAR*

Geliş/Received: 29.07.2019

Kabul/Accepted: 09.09.2019

Öz

Bu çalışmada, Osmanlı nüfus defterleri kaynak olarak kullanılmak suretiyle, Keban ilçesi köylerinin 19. yüzyılın ilk yarısındaki idari ve demografik yapısı incelenmiştir.

Bugün Elazığ iline bağlı bir ilçe merkezi olan Keban, 1515 yılında Osmanlı idaresine geçmiş ve uzun bir süre Çemişgezek Sancağı'na bağlı bir nahiye merkezi olarak varlığını sürdürmüştür.

Kurşun ve gümüş rezervlerine sahip olan Keban, bu madenlerin çıkarılmaya başlandığı 18. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti içerisinde gittikçe önem kazanmıştır. Bu önemin artmasına paralel olarak, 1775 yılında Maadin-i Hümayun Emaneti kurulmuş, Keban Kasabası da bu emanetin merkezi konumuna yükselmiştir. Ayrıca Keban'ın çevresinde yer alan birçok kaza da mali ve idari açılarından Maadin-i Hümayun Emaneti'ne dâhil edilmiştir.

19. yüzyılın ilk yarısında mahalle ve çarşılarından oluşan Keban, bir eyalet merkezi konumundaydı ve köyleri yoktu. Bugünkü Keban ilçesini oluşturan köyler ise, idari bakımdan Çemişgezek, Harput, Arapgir ve Arguvan kazalarına bağlıydı. Bu köylerin hepsi Müslüman köyleri olmakla birlikte, bazı mezarlarında çok az sayıda gayrimüslim nüfus da barınmaktaydı. 19. yüzyılın ikinci yarısında Maadin-i Hümayun'u oluşturan kazaların idari yapısında önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle madencilik faaliyetlerinin sona erdirildiği yüzyılın son çeyreğinde, bundan önce Arapgir, Çemişgezek ve Harput kazalarına bağlı olan çok sayıda köyün yanı sıra, sınırları daraltılarak nahiye haline getirilen Arguvan da Keban Kazası'na dâhil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Keban, Harput, Arapgir, Arguvan, Elazığ, nüfus.

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, ecakar@firat.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0002-2601-2013>

Abstract

In this study, the administrative and demographic structure of the villages of Keban district in the first half of the 19th century was investigated by using the Ottoman population records as a source.

Today, Keban is a district center connected to the province of Elazığ. Keban was conquest by the Ottomans in 1515 and managed as a district (nahiya) subject to Çemişgezek for a long time.

Having lead and silver reserves, Keban became increasingly important in the Ottoman Empire from the beginning of the 18th century when these mines began to be removed. In parallel with this increase in importance, Maadin-i Hümayun Emaneti was established in 1775, and Keban town has increased to the central position of this administration. In addition, many kadas (districts) around Keban have been included in the Maadin-i Hümayun Emaneti from financial and administrative perspectives.

The villages of today's Keban district were administratively linked to Çemişgezek, Harput, Arapgir and Arguvan kadas. Although all of these villages were Muslim villages, there were very few non-Muslim populations in some of the villages. But in the second half of the 19th century, important changes were made to the administrative structure of the kadas that constituted Maadin-i Hümayun. Especially in the last quarter of the century when mining activities were ended, Arguvan was incorporated into Keban, which had been turned into a nuke by narrowing the borders with the numerous villages of Arapgir, Çemişgezek and Harput.

Keywords: *Keban, Harput, Arapgir, Arguvan, Elazığ, population.*

Giriş

Keban, 19. yüzyılın ilk yarısında bir eyalet büyüklüğünde olan Maadin-i Hümayun Emaneti'nin merkeziydi ve mahallelerden oluşuyordu¹. Bugünkü Keban ilçesini oluşturan köyler ise, Çemişgezek, Harput, Arapgir ve Arguvan kazalarına bağlıydı.

Keban'ı oluşturan köylerin 19. yüzyılın ilk yarısındaki idari vaziyeti ile nüfus yapısının incelendiği bu çalışma, Osmanlı nüfus defterlerinden² fay-

¹ Keban Kasabası ve mahalleleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Enver Çakar, "19. Yüzyılda Keban: Demografik Yapı ve Meslekler", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 6/11 (Mart 2019), s. 1-31.

² Osmanlı Devleti'nde nüfus sayımları, genellikle vergi toplama ya da asker sayısını belirleme amacıyla yapıldığı için sadece erkek nüfusla sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda, 1831 yılında yapılan ilk sayımın ardından 1844 sayımları yapılmıştır (Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, II. Baskı, Ankara 1997, s. 8-9; Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul, 2003, s. 56, 62). Kadınlara da yer verilen ilk nüfus sayımına ise 1881-82 yılında başlan-

dalanılarak hazırlanmıştır. Çemişgezek, Harput, Arapgir ve Arguvan kazalarına ait bu defterlerin hepsi (toplam 8 defter) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde yer almakta ve Nüfus Defterleri tasnifinde (NFS-d), 2587, 2603, 2604, 2605, 2649, 2650, 2675 ve 2679 numaralarla kayıtlı bulunmaktadır.

2587 numarayla kayıtlı olan ilk defter, 21 Zilhicce 1247 (22 Mayıs 1832) tarihli Arapgir Kazası Müslim nüfus defteridir. Bu defterde bugünkü Keban'ın köylerinden olan Bayındır, Denizli, Horunek ve Nimri de yer almaktadır.

2603 numara ile kayıtlı olan ikinci defter, Çemişgezek Kazası'nın nüfus defteri olup, 25 Muharrem 1251 (23 Mayıs 1835) tarihlidir. Müslüman ve gayrimüslim erkek nüfusun kaydedildiği bu defterde, Keban ilçesini oluşturan 11 köyün nüfus kayıtları da bulunmaktadır. Bu köylerin hepsi o tarihte Kırnir Nahiyesi'ne bağlıdır ve söz konusu defterin 269-344. sayfaları ile 434-438. sayfaları arasında yer almaktadır. 2604 numarayla kayıtlı olan üçüncü defter de Çemişgezek Kazası Müslim defteridir ve 15 Şaban 1256 (12 Ekim 1840) tarihlidir. Toplam 583 sayfa olan bu defterde Kırnir Nahiyesi'ni oluşturan köyler, 464-562. sayfalar arasında yer almaktadır. Dördüncüsü ve yine aynı tarihte hazırlanan gayrimüslim nüfus defteri ise 2605 numarayla kayıtlıdır. Toplamı 153 sayfa olan bu defterde, Kırnir Nahiyesi köyleri 145-150. sayfalar arasında yer almaktadır.

2649 numarayla kayıtlı olan beşinci defter, 21 Şevval 1250 (20 Şubat 1835) tarihli olup, Arguvan Kazası nüfus defteridir. Bu defterde, bugünkü Keban ilçesine bağlı olan Tabkırar (Topkırar) ve Zırkı köyleri yer almaktadır. 2650 numarayla kayıtlı olan altıncı defter de yine Arguvan Kazası Müslim defteridir ve 29 Zilhicce 1256 (21 Şubat 1841) tarihlidir.

2675 numarayla kayıtlı olan yedinci defter, 1 Şaban 1250 (3 Aralık 1834) tarihli Harput Kazası nüfus defteridir. Bu defterde Keban ilçesini oluşturan köylerden 10'u yer almaktadır (bkz. v. 189a-197b, 231b, 233a). Bu defterde, köy ve mezraların toplam hane ve nefer sayıları yazılmadığı için, her köy ve mezralardaki hane ve nüfusu tek tek saymak gerekmektedir.

2679 numarayla kayıtlı olan sekizinci ve son defter ise, 1 Zilkade 1260 (12 Kasım 1844) tarihlidir. Bu defterde Harput Kazası'nda meskûn Herdi, Zeyve ve Parçikan aşiretleri nüfus kayıtları yer almaktadır.

dığı ileri sürülmekle birlikte, bu tarz sayımın aslında 1870 yılında gerçekleştiği görülmektedir (bkz. Hasan Yüksel, "Osmanlı'da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği'nin Demografik Yapısı", *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, c. 28-29 (2006), s. 73-89).

1. Keban Köylerinin İdari Yapısı

Keban ve çevresi 1515 yılında Osmanlı hâkimiyetine geçmiş ve Çemişgezek Sancağı'nın sınırları içinde yer almıştır³. Osmanlı idaresinin ilk zamanlarında bir nahiye olarak teşkilatlandırılan Keban'ın, 1518'de *Kerkâh*, *Mişellü* (*cemaat*), *Kirnir* (*cemaat*), *Rabat* ve *Hidi* olmak üzere 5 köyü vardı⁴. Bunlardan Rabat (Ribat) bugünkü Keban olup, nahiyenin de merkeziydi. Mişellü ve Kirnir adlı yerler ise cemaat yani aşiret yerleşmeleri idi. Sonraki yıllarda, yeni yerleşmelerin kurulmasıyla birlikte, Keban Nahiyesi'nin köy sayısı 1541'de 7'ye, 1566'da da 8'e yükselmiştir⁵.

Keban'ın 18. yüzyıla kadar Osmanlı taşrasında fazla bir ehemmiyeti yoktu. Fakat 1708 yılında buradaki maden ocaklarının işletilmeye başlanmasıyla birlikte, hızla büyümeye ve imparatorluk içerisinde ayrı bir önem kazanmaya başlamıştır⁶. Özellikle 1775 yılında *Maadin-i Hümayun Emaneti*'nin kurulmasıyla⁷, bölgesinde idarî ve mali bakımdan üstün ve ayrıcalıklı bir konuma yükselmiştir. Zira bu emanetin merkezi Keban'dı ve maden eminleri de uzun bir süre burada oturmuşlardır.

Maadin-i Hümayun Emaneti'nin kurulmasından sonra, daha önce Keban Madeni'ne kömür ve kütük sağlamakla mükellef olan kazalar da mali ve idari açılardan bu emanete bağlanmıştır. Nitekim 1832 yılında *Keban*, *Ergani*, *Çüngüş*, *Çermik*, *Siverek*, *Ebutahir*, *Palu*, *Harpur*, *Eğir*, *Kuruçay*, *Gürcanis*, *Eğil* ve *Kemah* kazaları ile *Çarsancak*, *Arapgir* ve *Malatya* sancakları Maadin-i Hümayun Emaneti sınırları içinde yer alıyordu. Dolayısıyla bir eyalet büyüklüğündeki bölgeyi kapsayan Maadin-i Hümayun Emaneti'ni yöneten eminler de oldukça geniş yetkileriyle âdetta bir beylerbeyi statüsüne sahiplerdi ve bunların çoğu vezir-paşa rütbesindeki üst düzey Osmanlı yöneticileriydi⁸.

³ Çemişgezek Sancağı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, TTK, Ankara, 1999.

⁴ BOA, TD, no: 64, s. 783.

⁵ TKA, TD, no: 164, v. 139b-141a; TKA, TD, no: 106, v. 56a-60a.

⁶ Hasan Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, Sivas, 1997, s. x; Fahrettin Tızlak, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK, Ankara, 1997, s. xxx.

⁷ Fahrettin Tızlak, "Ma'adin-i Hümayun Emanetinin Osmanlı İdari Düzenindeki Yeri (1775-1867)" *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, III, Ankara, 1999, s. 927-928; Hasan Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, s. xii.

⁸ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, s. xv, xix.

1836 yılında Maadin-i Hümayun Emaneti, kaza ve sancaklarıyla birlikte, yeni oluşturulan Sivas Müşirliği'ne bağlandı. Bu tarihten itibaren müstakil ve serbestiyet üzere yönetilen bir idari birim olmaktan çıkan⁹ bu emanet, 1839 yılında Diyarbakir Müşirliği'ne dâhil edildi¹⁰.

1845 yılına gelindiğinde, Harput ve Maadin-i Hümayun'a bağlı kazalar Diyarbakir Eyaleti'nden ifraz edilerek ayrı bir mutasarrıflık haline getirildi. Ancak ertesi yıl Harput müstakil eyalet yapıldığından Maadin-i Hümayun kazaları da bu yeni eyalete bağlandı¹¹.

19. yüzyılın ilk yarısında Keban Kazası'nın nahiyeleri ve köyleri yoktu. Bir nevi eyalet merkezi olan Keban Kasabası çarşı ve mahallelerden oluşuyordu. Bugünkü Keban ilçesini oluşturan köyler ise çevresindeki Çemişgezek, Harput, Arapgir ve Arguvan kazalarına bağlıydı¹² (bkz. Tablo-1). Bu köylerden *Bayındır*, *Denizli*, *Horunek* ve *Nimri* Arapgir Kazası'na¹³, *Birvan*, *Halifeuşağı*, *Kiliruşağı*, *Koyunuşağı*, *Piran* köyleri, *Temte* ve *Yukarıçakmak* Harput Kazası'na¹⁴, *Zırkı* köyleri ve *Topkıran* (Tabkırar) Arguvan Kazası'na¹⁵, *Bağçelü* (Bahçeli), *Çalık*, *Çendikan*, *Hacisor*, *Hamzikân*, *Karkid*, *Kudikân*, *Kuşçulu* (Kuşcu), *Mişellü Süfla* (Aşağı Mişelli), *Mişellü Ulya* (Yukarı Mişelli), *Niskuşağı* ve *Zeryan* köyleri de Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlıydı. Yine Kirmir Nahiyesi dâhilinde, bugün mevcut olmayan *Kerkâh Köyü* ile Elazığ Merkez ilçeye bağlı bulunan *Hidi* (*Aydınlılar*) *Köyü* de yer alıyordu¹⁶. Bu köylerin bağlı olduğu Kirmir Nahiyesi'nin bir merkezi veya kasabası mevcut değildi¹⁷. Esasen 19. yüzyılda Kirmir adını taşıyan bir yerleşim birimi de yoktu. Fakat 16. yüzyılda Kirmir, köy sta-

⁹ H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emini Defteri*, s. XIX.

¹⁰ İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*, TTK, Ankara, 1995, s. 136; H. Yüksel, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emini Defteri*, s. XIX-XX.

¹¹ Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999, s. 29-30.

¹² Keban ilçesinin bugün 30 köyü vardır. 19. yüzyılın ilk yarısında bu köylerin 11'i (% 37'si) Çemişgezek Kazası'na, 10'u (% 33'ü) Harput Kazası'na, 5'i (% 17'si) Arapgir Kazası'na, 4'ü (% 13'ü) de Arguvan Kazası'na bağlıydı (bkz. Grafik-1).

¹³ BOA, NFS-d, no: 2587, v. 39a-b, 42a-b, 52b-53b.

¹⁴ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 188b-197b, 231b, 233a.

¹⁵ BOA, NFS-d, no: 2649, s. 127-132.

¹⁶ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 464-560.

¹⁷ Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlı olan bütün köyler, mezarlarıyla birlikte, 1840 yılında malikâne olup, Keban Madeni'nde Hafız Halil Efendi, Hacı Mahmud Ağa, Arapgirli Hacı Ömer Ağa ve kardeşi Osman Ağa, Yusuf Ağa, Rencoğlu? Rüstem Ağa, Ketenoğlu Bekir Efendi, Receb oğlu Şerif Ağa, Hacı Hafız Ağa, Cafer Çavuş oğlu Ahmed Ağa, Hüseyin Ağazâde Osman Ağa, Hacı Ahmed Bey, Muhammed Bey ve Çemişgezek köylerinden Müşdekli müteveffa Ahmed Efendi'nin mahlûlünden olduğuna dair şerh verilmiştir (bkz. BOA, NFS-d, no: 2603, s. 464-566).

tüsünde bir aşiret (cemaat) yerleşmesiydi. Öyle anlaşılıyor ki, sonraki yıllarda ortadan kalkmış ve ismi bir bölge (nahiye) adı olarak bir süre daha varlığını devam ettirmiştir¹⁸.

Keban'daki bazı köy ve mezralar aynı ismi taşımaktadır. Akraba topluluklar tarafından kurulan bu tür yerleşim birimlerini birbirinden ayırt etmek maksadıyla, "aşağı" ve "yukarı" ön adları kullanılmıştır. Yerleşim birimlerinin coğrafi konumlarına göre yapılan bu adlandırmalar, resmi kayıtlarda "süfla" ve "ulya" şeklinde Arapça kelimelerle yapılmıştır. Mesela Aşağı Çakmak-Yukarı Çakmak (veya Aşağı Çakmak-Gedük Çakmak), Aşağı Mişelli-Yukarı Mişelli (Mişellü Süfla-Mişellü Ulya) ve Aşağı Kudikan-Yukarı Kudikan (Kudikan-ı Süfla-Kudikan-ı Ulya) bu tür yerleşmelerdir. Aynı isimi taşıyan bazı yerleşmeler ise ikincil bir isimle birbirinden tecrit edilmiştir. Mesela Zırkı yerleşmeleri için Zırkı (daha sonra Zırkı Şeyhemir), Zırkı Bazuşağı ve Zırkı Çukuşağı şeklinde isimlendirmeler yapılmıştır.

1835 yılında her köyün bir ihtiyarı (temsilcisi) vardı. 1840 yılında ise, muhtarlık teşkilatının¹⁹ bu bölgede uygulanmasıyla birlikte, "muhtar-ı evvel" ve "muhtar-ı sâni" olmak üzere, her köyün iki muhtarının olduğu görülmektedir. Bu ikinci muhtar, birinci muhtarın kardeşi veya oğlu olabileceği gibi, köyden başka biri de olabilirdi. Mesela, Hamzikân Köyü'nün birinci muhtarı *Mercan oğlu Molla Mehmed*, ikinci muhtarı ise oğlu *Davud*²⁰ iken, Kerkâh Köyü'nün birinci muhtarı *Ali oğlu Hüseyin*, ikinci muhtarı da kardeşi *Halil* idi²¹. Fakat Bağçelü Köyü'nün birinci muhtarı *Umur Hüseyin oğlu Ali*, ikinci muhtarı ise yine aynı köyden *Topal Mustafa oğlu Bekir*²² adında biriydi.

¹⁸ 1834 yılında Harput Kazası'na tabi Sarını Mezrası Kışlası'nda Kirmirli olan 3 aile yaşıyordu. Bkz. BOA, NFS-d, no: 2675, v. 158b.

¹⁹ Osmanlı Padişahı II. Mahmud, halkın refah ve güvenini sağlamak amacıyla yönetimde bazı düzenlemeler yapmak istemiş ve bu çerçevede 1829 yılında İstanbul mahallelerinde, 1833 yılında ise bütün köy ve mahallelerde muhtarlıklar oluşturulmuştur. Daha sonra, Kastamonu'daki muhtar seçim yöntemi örnek alınarak her mahalle ve köyde, iyi huylu ve becerikli kimseler arasından, birinci ve ikinci muhtar adıyla ikişer muhtar seçilmiştir (bkz. Musa Çadırcı, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'de Yönetim (1826-1839)", *Belleten*, 51/201, Ankara 1987, s. 1238). Ancak Keban yöresindeki mahalle ve köylerde ikişer muhtarın varlığını 1840 yılı nüfus kayıtlarında görmekteyiz.

²⁰ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 505.

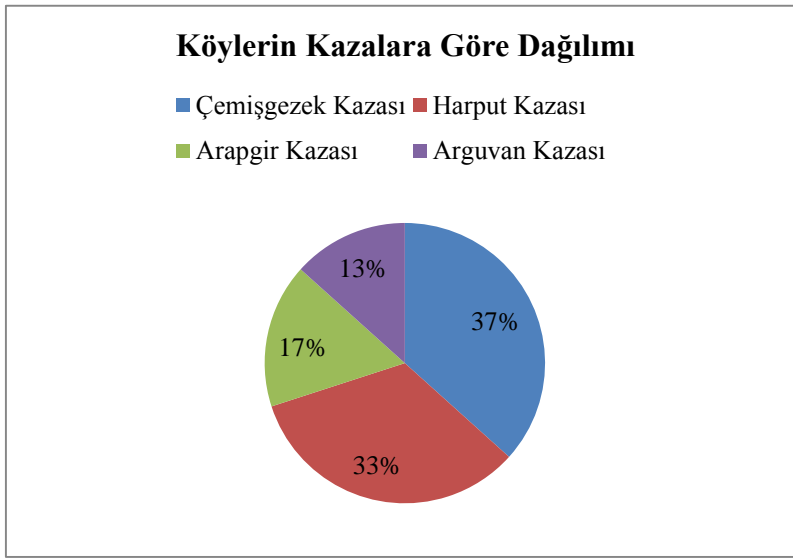
²¹ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 468.

²² BOA, NFS-d, no: 2604, s. 528, 529.

Tablo-1: Keban İlçesi Köyleri ve Eski Adları

Sıra No	Köyler	Eski Adı	19. Yüzyılın İlk Yarısında Bağlı Olduğu Kaza
1	Akçatepe	Zırkı (Zırkı Şeyhemir)	Arguvan Kazası
2	Akgömlek	Gurukuş (Kurukuş)	Harput Kazası
3	Altinkürek	Hozikan	Harput Kazası
4	Altıyaka	Temte	Harput Kazası
5	Aşağıçakmak	Aşağıçakmak	Harput Kazası
6	Aslankaşı	Niskuşağı	Çemişgezek Kazası
7	Bademli	Lolikân (Lorikân)	Harput Kazası
8	Bahçeli	Bağçelü	Çemişgezek Kazası
9	Bayındır	Bayındır	Arapgir Kazası
10	Beydeğirmeni	Molla (Melilan)	Harput Kazası
11	Bölükçalı	Hacısor	Çemişgezek Kazası
12	Büklümlü	Mişellü Süfla ²³	Çemişgezek Kazası
13	Çalık	Çalık	Çemişgezek Kazası
14	Çevrekaya	Zeryan	Çemişgezek Kazası
15	Denizli	Denizli	Arapgir Kazası
16	Dürümlü	Minayık	Arapgir Kazası
17	Gökbelen	Zırkı Bazuşağı	Arguvan Kazası
18	Göldere	Zırkı Çukuşağı	Arguvan Kazası
19	Güneytepe	Halifeuşağı	Harput Kazası
20	Kopuzlu	Horunek	Arapgir Kazası
21	Koyunuşağı	Koyunuşağı	Harput Kazası
22	Kurşunkaya	Kudikan	Çemişgezek Kazası
23	Kuşcu	Kuşculu	Çemişgezek Kazası
24	Örenyaka	Çendikan	Çemişgezek Kazası
25	Pınarlar	Nimri	Arapgir Kazası
26	Sağdıçlar	Hamzikân	Çemişgezek Kazası
27	Taşkesen	Mişellü Ulya	Çemişgezek Kazası
28	Topkıran	Tabkırar	Arguvan Kazası
29	Üçpınar	Kiliruşağı	Harput Kazası
30	Ulupınar	Birvan	Harput Kazası

²³ Büklümlü'nün eski adı bugün Karkit olarak bilinse de, 19. yüzyılın ilk yarısında Karkit, Mişellü Süfla yani Aşağı Mişelli'nin bir mezrasıydı.

Garafik-1: Keban İlçesi Köylerinin 19. Yüzyılın İlk Yarısındaki İdari Dağılımı

2. Köy ve Mezraların Demografik Yapısı

1832-1835 yılları arasında yapılan sayımlardan hareketle, Keban ilçesini oluşturan bütün köy ve mezraların nüfusunu tespit etmek mümkündür. Çünkü bu tarihleri kapsayan Harput, Çemişgezek, Arapgir ve Arguvan kazalarına ait nüfus defterleri mevcuttur. 1840-1844 yılları arasında yapılan sayımlardan ise sadece Çemişgezek ve Arguvan kazalarına ait defterler bulunmaktadır. Dolayısıyla bu tarihleri içeren Harput ve Arapgir kazalarına ait verilere ulaşmak mümkün değildir (bkz. Tablo-1). Buna göre, Keban ilçesi dâhilinde yer alan köy ve mezraların toplam nüfusu (Keban Baraj Gölü altında kalan köy ve mezralarla birlikte), 1832-1835 yılları arasında 1176 hane ve 3468 erkekten oluşuyordu²⁴. Merkez nüfusu ise 1835 yılında 1023 hane ve bu hanelerde oturan 2539 erkekten (tahminen 5078 kadın ve erkek) meydana geliyordu²⁵.

Bugün Keban ilçe sınırları dâhilinde bulunan köylerin hepsi 19. yüzyılın ilk yarısında Müslüman nüfusun barındığı yerleşmelerdi. Sadece *Ahurik*,

²⁴ Erkek nüfus kadar kadın olduğunu varsaydığımızda, Keban'ı oluşturan köy ve mezraların 1832-1835 yıllarındaki tahmini nüfusu 6936 kişi olmaktadır. 2018 yılı verilerine göre ise Keban'ın kırsal nüfusu 4350'dir. Dolayısıyla kırsal nüfusun, 19. yüzyılın ilk yarısına nazaran, % 22 civarında azaldığı söylenebilir.

²⁵ Enver Çakar, "19. Yüzyılda Keban: Demografik Yapı ve Meslekler", s. 12.

Arkulu, Çakılpare, Hacısor, Mandare ve Karkid adlı mezralarda gayrimüslim nüfus yaşamaktaydı. Bunlardan Ahurik'te 1 hane ve 4 erkek nüfus, Arkulu'da 13 hane ve 50 erkek nüfus, Çakılpare'de 1 hane ve 3 erkek nüfus, Hacısor'da 1 hane ve 4 erkek nüfus, Karkid'de 2 hane ve 4 erkek nüfus, Mandare'de de 1 hane ve 3 erkek nüfus bulunmaktaydı. Ahurik ve Arkulu'da olanlar Ermeni, diğer mezralarda oturan aileler ise Rum milletindendi. Fakat Rumlar, bu bölgenin yerli halkı olmayıp, 18. yüzyılda faaliyete geçirilen Keban'daki madende çalışmak üzere gelen Karadeniz kökenli ailelerdi. Bu aileler sonradan madencilik bırakıp adı geçen mezralara yerleşmiş, ziraatle meşgul olmuşlardır. Bazı aileler ise değirmencilik işiyle meşgul olmuşlardır. Mesela 1835 yılında Keban Kasabası'nın *Pahuçarşusu Mahallesi* nüfusuna kayıtlı olan Kostantin oğlu Hristiyan, kardeşleri ve çocuklarıyla birlikte, *Mişellü*'de, Benabit oğlu Mihail, iki kardeşiyle birlikte, *Mandare Mezrası*'nda çiftçilik, Kanat oğlu Benabit de *Hacısor Mezrası*'nda değirmencilik yapıyordu²⁶. Ahurik'teki bir Ermeni ailesiyle Arkulu Mezrası'ndaki Ermeni ailelerin ise buralara ne zamana yerleştiğini tespit etmek mümkün değildir. Fakat 16. yüzyıl tahrir defterlerinde Keban Nahiyesi dâhilinde gayrimüslim nüfustan hiç bahsedilmemesi²⁷, az sayıdaki Ermeni nüfusun da bu bölgeye sonradan yerleştiğini göstermektedir.

Keban'daki Müslüman yerleşmelerinden *Koyunuşağı* ve *Kiliruşağı Zeyve Aşireti*, *Soğanlı* da Parçikan Aşireti mensupları tarafından kurulmuş köylerdir. Cihanbeyli Aşireti'nin kollarından olan Zeyve ve Parçikan aşiretleri mensuplarının önemli bir kısmı da Elazığ'ın Baskil ve Merkez ilçelerindeki birçok köyün kurucuları olmuşlardır²⁸.

Nüfus defterlerinde açıkça belirtilmemekle birlikte, Keban'daki Piran mezraları da (toplam 9 mezra) birer aşiret yerleşmesidir. Çünkü 1834 tarihli nüfus defterinde, bu mezra isimlerinin yanına Piran'dan olduklarına dair not düşülmüştür. Ayrıca Piran yerleşmeleri dağınık olmayıp, belirli bir bölgede toplanmıştır. Yine Keban'daki Zırkı köyleri de aşiret yerleşmeleri olup, *Zırkı Şeyhemir*, *Zırkı Baz* ve *Zırkı Çükan* olmak üzere üç şubeye ayrılmıştır. Ekrad taifesinden olan Zırkı (Zerkan, Zirikî) şubeleri, Osmanlı döneminde Diyarbakır, Rakka ve Erzurum eyaletlerinde de görülmekteydi²⁹. Şerefname'de

²⁶ BOA, NFS-d, no: 2683, s. 101, 102.

²⁷ Bkz. TKA, TD, no: 106, s. 50-60; BOA, TD, no: 64, s. 783.

²⁸ Mesela Baskil'in *Akuşağı*, *Kızıluşağı*, *Şahindere* (Bilikan) köyleri ile Merkez ilçeye bağlı *Yürekli* (Şaluşağı) ve *Bağdere* (Ancuz) köyleri Zeyve Aşireti mensupları, *Bulutlu*, *Şahaplı* ve *Harabekayış* köyleri de Parçikan Aşireti mensupları tarafından kurulmuştur. Zeyve ve Parçikan aşiretleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Enver Çakar, *Elazığ-Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara, 2012.

²⁹ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşiv Belgeleri'ne Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul, 1979, s. 787.

Zırkı/Zırkî aşireti kökeninin Tercil ve Atak olduğu, beyleri soyunun Şam Araplarına dayandığı, Zırkî adının Seyyid Hasan (Pir Hasan)'ın lakabı olan Ezrakî'den kaynaklandığı, Ezrakî lakabının ise gözlerinin mavi oluşundan veya sürekli mavi elbise giymesinden dolayı kendisine verildiği belirtilmektedir³⁰.

Öte yandan, *Mişelli* ve *Çendikan* köylerinin de aşiret yerleşmeleri olduğu söylenebilir. Çünkü 1518 tarihli Çemişgezek Sancağı Tahrir Defteri'nde, Keban Nahiyesi köylerinden olan Mişellü'den Ekrad (Kürt) cemaat yerleşmesi olarak bahsedilmektedir ki, bu cemaatin 24 hane (evli) ve 10 mücerred (bekâr) yetişkin erkek nüfusu vardı³¹. 1541 yılında ise Mişellü'yü 30 hane ve 14 mücerred yetişkin erkek nüfuslu bir köy olarak görmekteyiz³². Mişelli adlı başka bir köy de Arapgir'de bulunmakta ve bugün *Gözeli* yeni adıyla bilinmektedir. Hem coğrafi yakınlık hem de isim benzerliği, bunların da Keban'daki Mişelli köyleriyle akraba olduğunu göstermektedir. *Çendikanlı* adıyla da bilinen cemaatin ise İran'dan gelerek Erzurum Eyalet'ne bağlı Bayezid Sancağı'na yerleştikleri bilinmektedir³³. Dolayısıyla Çendikan Köyü'ne adını verenlerin bunlarla akraba olmaları kuvvetle muhtemeldir.

16. yüzyılda Keban Nahiyesi'nde bir Ekrad cemaati yerleşmesi olarak görülen *Kirnir*'in, 1518'de 23 hane ve 3 mücerred yetişkin erkek nüfusu vardı³⁴. Sonraki tahrirlerde köy olarak bahsedilen³⁵ Kirnir, 19. yüzyılın ilk yarısında ise müstakil bir yerleşme (köy veya mezra) olmayıp, yine aynı bölgede bir nahiye ismi olarak varlığını sürdürdürmüştür. Bugün Keban ve çevresinde Kirnir isimli bir köy veya nahiye mevcut olmamakla birlikte, nahiyeyi oluşturan köy ve mezra³⁶ mensupları halen yöre halkı tarafından "Kırnıran" olarak nitelendirilmektedirler.

³⁰ Şerefhan Bitlisî, *Şerefname*, c. 1, (çev. Abdullah Yegin), İstanbul, 2015, s. 279-280, 289.

³¹ "*Cemâ't-i Mişellü Ekrâd nâm 'an Nâhiye-i Kaban*", BOA, TD, no: 64, s. 783.

³² TKA, TD, no: 164, v. 139b.

³³ C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 296.

³⁴ "*Cemâ't-i Kirnir Ekrâd nâm*", BOA, TD, no: 64, s. 783.

³⁵ Bkz. TKA, TD, no: 106; TKA, TD, no: 164.

³⁶ Kirnir Nahiyesini oluşturan köy ve mezarlar; *Bağçelü* (Bahçeli), *Bani*, *Bostan*, *Çalık*, *Çendikan*, *Hacısor*, *Hamzikân*, *Harabe*, *Karkid*, *Kudikân*, *Kuşçulu* (Kuşcu), *Mişellü Ulya* (Yukarı Mişelli), *Soğanlı*, *Süleymanlı* ve *Zeryan* ile Keban Baraj Gölü altında kaldığı için bugün mevcut olmayan *Kerkah* ve *Mişellü Süfla* (Aşağı Mişelli) adlı yerleşmelerdir.

Keban yöresinde Türkmen cemaatlerinden ismini almış köylerin mevcut olduğu da görülmektedir. Bunlar, *Topkıran*³⁷, *Bayındır*³⁸, *Denizli*³⁹, *Süleymanlı*⁴⁰ ve *Kuşcu*⁴¹ adlı yerleşmelerdir. Ayrıca *Çalık*'in da bir Türkmen yerleşmesi olması muhtemeldir. Zira Adana, Çukurova ve Maraş sancaklarıyla Rakka Eyaleti'nde Çalıklı veya Çalıklı adıyla bir Türkmen taifesinin varlığı bilinmektedir⁴². Fakat “çalık”ın Türkçede “çarpık, doğal renginde olmayan, yanyana giden⁴³” anlamları da vardır. Dolayısıyla bu köyün fizikî görünümünden dolayı bu şekilde isimlendirilmiş olması da muhtemeldir.

Bu mülahazalardan sonra, bugünkü Keban ilçesini oluşturan köy ve mezraların 19. yüzyılın ilk yarısındaki idarî ve demografik yapılarını inceleyebiliriz.

Aşağıçakmak Köyü: 19. yüzyılın ilk yarısında Harput Kazası'nda Çakmak⁴⁴ isimli iki köy vardı ve bunlar, coğrafi konumlarına göre *Aşağıçakmak* ve *Gedükçakmak*⁴⁵ olarak adlandırılmışlardı. Daha sonra *Yukarıçakmak* adıyla anılan Gedükçakmak, 1834 yılında idari bakımdan *Üçağaç Köyü*'ne bağlıydı⁴⁶. Bugün Üçağaç ve Yukarıçakmak köyleri Elazığ Merkez ilçeye, Aşağıçakmak Köyü de Keban ilçesine bağlıdır. 1834 yılında Aşağıçakmak Köyü'nün 24 hane ve 63 erkek nüfusu vardı. Fakat iki haneyi oluş-

³⁷ Tabkıranlı ve Topkıranlı adlarıyla bilinen bir Türkmen şubesine Elbistan ve Maraş taraflarında rastlanmaktadır (bkz. C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 706). Fakat bu köyün eski adının Tabkırar olması, köy sakinlerinin Topkıranlı aşiretiyle ilgisini zayıflatmaktadır. Zira köy, Topkıran adını Cumhuriyet Döneminde almıştır. Buna karşın, Tabkırar'ın Zırkı ile birlikte Pir Hasan Zerrakî vakfı olması, bu ikisinin akraba oldukları fikrini uyandırmaktadır.

³⁸ Bayındır, Oğuzların Üçok koluna mensup boylardan biri olup, Anadolu'da çok sayıda köy ve mezra Bayındır adını taşıyordu. Faruk Sümer, “Bayındır”, *DİA*, c. 5, İstanbul, 1992, s. 245-246.

³⁹ Bu Türkmen taifesi, Sivas, Halep, Selanik ve Rakka sancaklarıyla Denizli ve Baklan (Kütahya Sancağı) kazalarında da görülmekteydi. C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 320.

⁴⁰ Süleymanlı, Osmanlı Devleti'nde Bozok, Maraş, Alaiye, Teke, Ankara, Adana, Rakka, Kırşehir, Malatya, Aksaray ve Kütahya gibi oldukça geniş bir coğrafyada görülebilen bir Türkmen taifesiydi. C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 686.

⁴¹ Kuşcu ve Kuşçulu, Osmanlı Devleti'nin Saruhan, Antep, Maraş, Adana, Sis, Karsı Maraş sancaklarıyla Ergani ve Devrekani (Kastamonu) kazalarında da görülen bir Türkmen taifesidir. C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 555.

⁴² C. Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, s. 288.

⁴³ Bkz. TDK Güncel Sözlük (<http://www.tdk.gov.tr/>).

⁴⁴ Çakmak, Osmanlılardan önce de mevcut olan bir köydü ve 1566'da 25 hane (evli) ve 5 mücerred (bekâr) yetişkin erkek nüfusa sahipti. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, Ankara, 1989, s. 78.

⁴⁵ Gedük (gedik), “dağ geçidi” demektir (TDK Güncel Sözlük (<http://www.tdk.gov.tr/>)).

⁴⁶ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 188a-b.

turan toplam 8 kişi (erkek) köyden ayrılarak “perakende” olmuşlardı⁴⁷. Köyde, erkekler kadar kadın olduğunu varsaydığımızda, köyün bu tarihteki tahmini nüfusu da 126 olmaktadır.

Bağçelü Köyü: 1835 yılında Çemişgezek Kazası'nın Kirnir Nahiyesi'ne bağlı olan Bağçelü (Bahçeli) Köyü 38 hane ve 105 erkek nüfusa sahipti⁴⁸. Köyün ihtiyarı Ahmed'in torunu *Hasan Kâhya*, imamı da *Molla Mehmed* adında biriydi. Köyün en kalabalık ailesi *Umuroğulları* olup, toplamda 7 hane ve 18 erkek (tahminen 36 kadın ve erkek) nüfusları vardı⁴⁹. Bağçelü Köyü'nün 1840 yılında da 39 hane ve 106 erkek (tahminen 212 kadın ve erkek) nüfusu bulunmaktaydı. Bu tarihte köyün birinci muhtarı *Umur Hüseyin oğlu Ali*, ikinci muhtarı *Topal Mustafa oğlu Bekir*, imamı da *Hasan oğlu Molla Ali* idi⁵⁰.

Bayındır Köyü: Arapgir Kazası'na bağlı olan Bayındır Köyü'nün 1832 yılında 23 hane ve 95 erkek (tahminen 190 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Bu köy nüfusuna kayıtlı olan bazı kişiler 1832'de ticaret yapmak veya çiftçilikten başka bir işle meşgul olmak maksadıyla Halep ve Şam'da bulunuyorlardı⁵¹. 16. ve 17. yüzyıl kaynaklarında Bayındır'dan bahsedilmediğine göre⁵², Osmanlılardan önce mevcut olmayan bir köydür.

Birvan Köyü: Birvan eski bir yerleşim birimi olmakla birlikte, 16. yüzyılda *Sün* ve *Sino* isimlerini taşıyordu. Esasen bu dönemde Harput Sancağı'nda Sün (Sino) adlı iki köy vardı ve bunları birbirinden ayırt etmek için *Süntürk*⁵³ (*Sinotürk*⁵⁴) ve *Sünkürd*⁵⁵ (*Sinokürd*⁵⁶) adları kullanılıyordu. Sünkürd'ün Birvan (*Ulupınar*) olduğunu 18. yüzyılın ortalarında hazırlanan

⁴⁷ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 189a-b.

⁴⁸ 1518'de Çemişgezek Sancağı'nda Bağçe adlı bir köy vardı. Nüfusu tamamen gayrimüslimlerden oluşan bu köyde sadece 7 hane mevcuttu. Bkz. BOA, TD, no: 64, s. 775.

⁴⁹ Bu aileden Umur Mehmed'in Hüseyin ve Abbas adında iki oğlu, Umur Ali'nin de Mustafa, İbrahim, Mehmed ve Hasan adlı 4 oğlu vardı. BOA, NFS-d, no: 2603, s. 301-306.

⁵⁰ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 526-531.

⁵¹ Bunlardan Muhammed ve Veli oğlu Mustafa ile Mehmed Kâhya'nın torunları Ali ve Ahmed Halep'te, Abbas oğlu Hacı Muhammed de Şam'da bulunuyordu. BOA, NFS-d, no: 2587, v. 53a-b.

⁵² Bkz. Enver Çakar-Fusun Kara, “17. Yüzyılın Ortalarında Arapgir Sancağında İskân ve Nüfus (1643 Tarihli Avârız-Hane Defterine Göre)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15/2, Elazığ, 2005, s. 385-412; 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), *Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara, 1998, s. 92-101.

⁵³ BOA, TD, no: 64, s. 656.

⁵⁴ TKA, TD, no: 106, v. 157a; 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), *Dizin ve Tıpkıbasım*, s. 186

⁵⁵ BOA, TD, no: 64, s. 655.

⁵⁶ TKA, TD, no: 106, v. 165a; 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), *Dizin ve Tıpkıbasım*, s. 186.

bir belgeden öğrenmekteyiz⁵⁷. Süntürk ise bugün Elazığ Merkez ilçeye bağlı olan *Sünköy* olmalıdır. Dolayısıyla her iki köyün kurucuları arasında akrabalık olduğu da söylenebilir. Sünkürd'ün 1518'de 24 hane, 1523'te 45 hane (evli) ve 23 mücerred (bekâr), 1566'da da 53 hane ve 21 mücerred yetişkin erkek nüfusu vardı⁵⁸. Birvan'da Nakşibendi tarikatından olan Şeyh Şadi'nin zaviyesi de bulunuyordu⁵⁹.

1834 yılında Harput Kazası'na bağlı olan Birvan'ın 64 hane ve 187 erkek (tahminen 374 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Bu hanelerden biri (toplam 5 erkek) Birvan perakendesini olarak Hacısor'da meskûndü⁶⁰. Birvan'ın imamı *Yusuf oğlu Molla Mehmed* olup, hanesi 4 erkek nüfuslu idi.

Çalık Köyü: Çemişgezek Kazası'na bağlı Kırnir Nahiyesi'nin bir köyü olan Çalık⁶¹, 1835 yılında 32 hane ve 88 erkek (tahminen 176 kadın ve erkek) nüfusa sahipti. İhtiyarı *Osman oğlu İbiş Kâhya*'ydi. Osman'ın İbiş Kâhya'dan başka, Hüseyin, Tahir ve Mehmed adlı oğulları da vardı. Bunların toplam hane sayısı 4, erkek nüfusu da 14 idi. Hane sayısı fazla olan bir başka aile de *Dervişoğulları*'ydi. Bunların da 7 hane ve 21 erkek nüfusu vardı⁶². 1840 yılında ise 30 hane ve 73 erkek (tahminen 146 kadın ve erkek) nüfusu bulunan Çalık Köyü'nün birinci muhtarı *Osman oğlu İbrahim Kethüda*'ydi. Köyden toplam 5 kişi, muhtemelen tarım işinde çalışmak amacıyla Adana'ya gitmişti⁶³. Bugün Çalık'ın *Süleymanlı* adlı bir mahallesi de vardır. Fakat burası 19. yüzyılın ilk yarısında nispeten kalabalık nüfuslu müstakil bir köydü (bkz. Süleymanlı Köyü).

Çendikan Köyü: Bugün *Örenyaka* yeni adıyla bilinmektedir⁶⁴. 19. Yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kırnir Nahiyesi köylerinden olan Çendikan'ın 1835 yılında 21 hane ve 61 erkek (tahminen 122 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Köyün ihtiyarı *Mustafa oğlu Osman Kâhya*, imamı da *Monla Mehmed* adlı biriydi⁶⁵. Köyde toplam 5 erkek nüfusu olan aslen

⁵⁷ "Harput Kazasına tâbi' Sünkürd nâm-ı diğer Birvanlı nâm karyede Şeyh Şadi Zâviyesi'ne mutasarrıf Şeyh Yasin-i Nakşibendi'ye tecdîd şüid". VGMA, Hurufat Defteri, no: 1090, s. 48. Krş. Enver Çakar-Celalettin Uzun, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Elazığ, 2017, s. 115.

⁵⁸ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, s. 83.

⁵⁹ Enver Çakar-Celalettin Uzun, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, s. 88-89.

⁶⁰ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 196b-197b.

⁶¹ Çalık Köyü, 16. yüzyılda mevcut değildi. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, TTK, Ankara, 1999.

⁶² BOA, NFS-d, no: 2603, s. 312-316.

⁶³ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 510-514.

⁶⁴ Çendikan, 16. yüzyılda mevcut olmadığına göre, Osmanlı döneminde kurulmuş bir yerleşim birimidir.

⁶⁵ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 296-198.

Zeyveli 3 aile de vardı. Çendikan, 1840 yılında ise 17 hane ve 42 erkek (tahminen 84 kadın ve erkek) nüfusa sahipti⁶⁶.

Denizli Köyü: Arapgir Kazası'na bağlıydı. Eski adı *Ağındon* olup, Türkmenler tarafından Denizli (Denizlü) olarak adlandırılmıştır⁶⁷. 1832 yılında 34 hane ve 98 erkek (tahminen 196 kadın ve erkek) nüfusa sahipti ve mukataa olduğu için köyün vergi gelirleri iltizama verilmek suretiyle bir mültezim (veya mültezimler) tarafından toplanıyordu⁶⁸. Bugün Denizli'nin bir mezrası olan Yahyalı ise 19. yüzyılın ilk yarısında köy statüsündeydi (bkz. Yahyalı Köyü). Denizli ve Yahyalı köylerinde gemicilik yapan aileler vardı. Mesela Denizli'de Hasan, Yahyalı'da ise Muhammed, Halil ve Süleyman'ın haneleri gemiciydi. Harput-Sivas doğrultusunda Keban-Arapgir yolu üzerinde bulunan Denizli Köyü'nde kervanların konaklaması için yapılmış bir kervansaray (Makit Han) da bulunmaktaydı⁶⁹.

Hacısor Mezrası: Bugün *Bölükçalı* yeni adını taşımaktadır ve köy statüsündedir. Fakat 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Hidi (Hedi) Köyü'ne bağlı bir mezraydı⁷⁰. Bu mezrada 1835 yılında 7 hane ve 22 erkek (tahminen 44 kadın ve erkek) Müslüman nüfusun yanı sıra, Rum milletinden bir hane ve bu haneye kayıtlı 4 erkek (tahminen 8 kadın ve erkek) nüfus da bulunmaktaydı⁷¹. Bu Rum aile Keban'da madencilikle uğraşırken sonradan buraya yerleşerek çiftçilikle meşgul olmuştur. Hacısor Mezrası'nın 1840 yılında ise 5 hane ve 16 erkek nüfusu vardı⁷². Mezranın bağlı olduğu Hidi Köyü'ne gelince, bugün *Aydınlar* yeni adıyla Elazığ Merkez ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır.

Halifeuşağı Mezrası: Yeni adı *Güneytepe*'dir ve köy statüsündedir. Fakat 1834 yılında Harput Kazası'na bağlı Üçağaç Köyü perakendesinden bir mezraydı. Bu mezranın 7 hane ve 20 erkek (tahminen 40 kadın ve erkek)

⁶⁶ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 533-535.

⁶⁷ "Karye-i Denizlü nam-ı diğer Ağındon". *998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Dîyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdirîyye Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkıbasım*, Ankara, 1998, s. 96. 1518 tarihli tahrir defterinde, halkı Müslüman olan bu köy için sadece Ağındon adının kullanılmış olması (bkz. BOA, TD, no: 64, s. 694), Denizli adını Osmanlı hâkimiyetinin ilk zamanlarında aldığını göstermektedir.

⁶⁸ BOA, NFS-d, no: 2587, v. 39a-b.

⁶⁹ Bu kervansaray hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Korkmaz Şen, "Elazığ/Keban-Denizli Köyü Kervansarayı (Makit Han)", *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1 (2015), s. 209-231.

⁷⁰ 16. yüzyıl kayıtlarında bu mezradan bahsedilmemektedir.

⁷¹ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 343, 435.

⁷² BOA, NFS-d, no: 2604, s. 485-486.

nüfusu vardı. Hanelerden ikisi Tilek⁷³, te *Soytarıuşağı* denilen yerde yerleşmişti⁷⁴.

Hamzikân Köyü: Bugün *Sağdıçlar* yeni adını taşımaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'na bağlı Kırnir Nahiyesi'nin bir köyü idi⁷⁵. Bu köyün, *Orta* ve *Karşu* adlı iki mezrası da olup, 1835 yılında mezralarıyla birlikte 59 hane ve 217 erkek (tahminen 434 kadın ve erkek) nüfusu vardı. İhtiyarı *Hacı Davud oğlu Osman*, hatibi Osman'ın kardeşi *Mustafa*, imamı da *Monla Resul* adında biriydi. Hatibinin olması, bu köydeki camide vakit namazlarının yanı sıra, cuma ve bayram namazlarının da kılındığını göstermektedir. Hanelerden 35'i Hamzikan'da, 8'i Orta, 16'sı da Karşu adlı mezrada bulunuyordu. En kalabalık aileleri, 3 hane ve 20 erkek nüfusuyla *Timur Kâhya oğulları* ve 3 hane ve 16 erkek nüfusuyla *Mercanoğulları*'ydı. Bazı aileler de çevre köylerden gelmişlerdi (mesela, Kuşçulu Mehmed ve Timur, Kudikanlı Mustafa ve Süleymanlı Timur oğlu Yusuf'un haneleri)⁷⁶. 1840 yılında ise Hamzikan'ın 54 hane ve 199 toplam erkek nüfusu (tahminen 398 kadın ve erkek) bulunmaktaydı. Köyün birinci muhtarı *Mercan oğlu Molla Mehmed*, ikinci muhtarı oğlu *Davud*, hatibi de diğer oğlu *Hüseyn* idi⁷⁷.

Horunek Köyü: Yeni adı *Kopuzlu*'dur. 19. yüzyılın ilk yarısında Arapgir Kazası'na bağlıydı. 1832 yılında mali statüsü tımar olan Horunek Köyü⁷⁸, 24 hane ve 104 erkek nüfusa sahipti. Bu köy nüfusuna kayıtlı olan bazı kimseler, bahsedilen tarihte, ticaret yapmak veya bir işte çalışmak amacıyla Suriye'de bulunuyordu⁷⁹.

Kerkâh Köyü: Adı *Delikavak* olarak değiştirilen bu köy, Keban Baraj Gölü altında kaldığı için bugün mevcut değildir. 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kırnir Nahiyesi'ne bağlı olan Kerkah⁸⁰,ın 1835 yılında 32 hane ve 95 erkek (tahminen 190 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Köyün ihtiyarı *Ali oğlu Hüseyn*, imamı da *Monla Veli* idi⁸¹. Aynı tarihte,

⁷³ Elazığ Merkez ilçe Kalkantepe Köyü.

⁷⁴ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 188b-189a.

⁷⁵ 16. yüzyılda Çemişgezek Sancağı'nda mevcut olmayan bir köydür. Dolayısıyla Osmanlı döneminde iskân olarak bu adı almıştır.

⁷⁶ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 316-324.

⁷⁷ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 500-509. Mezraların nüfusu ayrıca belirtilmemiş, köyle birlikte yazılmıştır.

⁷⁸ 1518'de *Horenek* olarak kaydedilen bu köy, yine tımar olup 6 hane (evli) ve 1 mücerred (bekâr) yetişkin erkek nüfusa sahipti. Bkz. BOA, TD, no: 64, s. 706.

⁷⁹ Bunlardan Halil oğlu Mehmed Ali Hama'da, Çukadar oğlu Yusuf, Osman, İsmail oğlu Hacı Muhammed ve oğlu Ali Halep'te, Süleyman da Şam'da bulunuyordu. BOA, NFS-d, no: 2587, v. 42a-b.

⁸⁰ Kerkâh, 16. yüzyılda Çemişgezek Sancağı'nın Keban Nahiyesi'ne bağlı bir köydü.

⁸¹ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 269-275.

Kerkâh Köyü'nün 5 hane, 21 erkek Müslüman ve 1 hane, 4 erkek gayrimüslim (Markos oğlu Ohan'ın ailesi) nüfuslu *Ahurik* ile 19 hane ve 53 erkek nüfuslu *Niskuşağı* adlı iki mezrası da vardı. Bu mezralarıyla birlikte köyün toplam hane sayısı 56, nüfusu ise 169 erkekten (tahminen 238 kadın ve erkek) oluşuyordu⁸². Kerkâh'ta iki hane (5 erkek nüfus), *Niskuşağı*'ndan da bir hane (3 erkek nüfus) aslen *Akuşaklı*⁸³'ydi.

Kerkâh Köyü'nün, 1840 yılında da 34 hane ve 84 erkek (tahminen 168 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Köyün birinci muhtarı *Ali oğlu Hüseyin*, ikinci muhtarı ise kardeşi *Halil* idi⁸⁴. *Niskuşağı* bu tarihte artık müstakil bir köy olarak kaydedilmiştir. *Ahurik Mezrası*'nda ise sadece 1 hane ve 4 erkek gayrimüslim nüfus bulunmaktaydı⁸⁵.

Kiliruşağı Mezrası: Bugünkü adı *Üçpınar*'dır. Cihanbeyli Aşireti'nin kollarından biri olan *Zeyve Aşireti*'ne mensupturlar⁸⁶. Harput Kazası sınırları içinde yer alan *Kiliruşağı*'nın 1834 yılında 15 hane ve 23 erkek (tahminen 46 kadın ve erkek) nüfusu⁸⁷, 1844 yılında ise 17 hane ve 43 erkek (tahminen 86 kadın ve erkek) nüfusu bulunmaktaydı⁸⁸.

Koyunuşağı Mezrası: Harput Kazası'na bağlı bir mezraydı. *Zeyve Aşireti*'nden olan bu mezranın 1834 yılında 11 hane ve 15 erkek⁸⁹ (tahminen 30 kadın ve erkek), 1844 yılında ise 14 hane ve 36 erkek (tahminen 72 kadın ve erkek) nüfusu vardı⁹⁰.

Kudikan Köyleri: Kudikan, 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kırnir Nahiyesi'ne bağlı olup, Aşağı Kudikan (Kudikan-ı Süfla) ve Yukarı Kudikan (Kudikan-ı Ulya) olmak üzere, iki ayrı yerleşmeden oluşuyordu⁹¹. 1835 yılında Aşağı Kudikan'ın ihtiyarı *Ali oğlu Ali*, Yukarı Kudikan'ın ihtiyarı ise *Veli oğlu Hasan*'di. Her iki kısmın toplam nüfusu ise 27 hane ve 68 erkekten (tahminen 136 kadın ve erkek) oluşuyordu. Hanelerin 8'i (24 erkek) Aşağı Kudikan'da, 19'u (44 erkek) da Yukarı Kudikan'da bulunuyordu⁹². 1840 yılında ise Yukarı Kudikan'ın 19 hane ve 45 erkek

⁸² BOA, NFS-d, no: 2603, s. 273, 434.

⁸³ *Akuşağı*, bugün Baskil ilçesine bağlı bir köydür.

⁸⁴ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 464-468.

⁸⁵ BOA, NFS-d, no: 2605, s. 150.

⁸⁶ Nüfus defterlerinde köy veya mezra olduğu belirtilmemiştir.

⁸⁷ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 231b.

⁸⁸ BOA, NFS-d, no: 2679, s. 99.

⁸⁹ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 233a.

⁹⁰ BOA, NFS-d, no: 2679, s. 127-128.

⁹¹ 16. yüzyıl kayıtlarında Kudikan isimli bir yer olmadığından, bu köyün Osmanlı döneminde kurulduğu açıktır.

⁹² BOA, NFS-d, no: 2603, s. 281-285.

(tahminen 90 kadın ve erkek) nüfusu, Aşağı Kudikan'ın da 9 hane ve 30 erkek (tahminen 60 kadın ve erkek) nüfusu vardı⁹³.

Kudikan, bugün tek yerleşim birimi halindedir ve *Kurşunkaya* yeni adını taşımaktadır. Ayrıca Kurşunkaya'nın *Soğanlı* adlı bir mezrası da vardır. Fakat bu mezra 19. yüzyılın ilk yarısında müstakil bir köydü (bkz. Soğanlı Köyü).

Kuşçulu Köyü: Bugün *Kuşcu* adıyla bilinmektedir. 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kırnir Nahiyesi'ne bağlı bir köydü⁹⁴. Bu köyün *Gogoderesi* adlı bir mezrası da vardı ki, bu mezra bugün *Dursunlu* yeni adıyla bilinmektedir. 1835 yılında Kuşçulu'nun, Gogoderesi Mezrası ile birlikte 29 hane ve 81 erkek (tahminen 162 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Hanelerin 19'u (55 erkek) Kuşçulu'da, 10'u (26 erkek) da Gogoderesi'ndeydi. Köyün ihtiyarı ise Hüseyin oğlu İbrahim idi⁹⁵. 1840 yılında Kuşçulu'nun 22 hane ve 48 erkek (tahminen 96 kadın ve erkek) nüfusu, mezrası olan Gogoderesi'nin de 10 hane ve 25 erkek (tahminen 50 kadın ve erkek) nüfusu vardı⁹⁶.

Minayik Köyü: Yeni adı *Dürümlü*'dür⁹⁷. 19. yüzyılın ilk yarısında Arapgir Kazası'na bağlı olan Minayik'in 1832 yılında 21 hane ve 61 erkek nüfusu vardı. Bu köyden Molla Ömer oğlu Hasan ve Halil oğlu Hüseyin Halep'te bulunuyordu⁹⁸.

Mişellü Süfla Köyü (Aşağı Mişelli): 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kırnir Nahiyesi'ne bağlı bir köy olup⁹⁹, *Harabe*, *Bostan*¹⁰⁰ ve *Karkid* adlı üç mezrası vardı¹⁰¹. 1835 yılında, mezralarıyla birlikte, köyün toplam Müslüman hane sayısı 47, erkek nüfusu ise 151 (tahminen 302 kadın ve erkek) idi. Bunlardan 33 hane ve 110 erkek (tahminen 220 kadın ve

⁹³ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 521-524.

⁹⁴ Kuşcu Köyü, Osmanlı döneminde kurulmuştur. Çünkü 16. yüzyılda mevcut değildi.

⁹⁵ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 298-301.

⁹⁶ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 536-540.

⁹⁷ Minayik 16. yüzyılın başlarında Arapgir Sancağı'nda 12 hane (evli), 8 mücerred (bekâr) ve 2 pir-i fâni yetişkin erkek nüfuslu bir köydü. Bkz. 998 Numaralı *Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkıbasım*, s. 97.

⁹⁸ BOA, NFS-d, no: 2587, v. 22b-23a.

⁹⁹ Maadin-i Hümayun Emini Yusuf Ziya Paşa, Keban'da yaptırdığı külliyesine Mişelli Süfla ve Mişelli Ulya köylerinde, çok sayıda sulu ve susuz tarlalardan oluşan iki çiftliğini vakfetmiştir. Bkz. Kürşat Çelik, "Keban'da Yusuf Ziya Paşa Külliyesi Vakfı", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2014), s. 53.

¹⁰⁰ Bu mezra Keban Barajı'nın yapımından sonra su altında kalmıştır.

¹⁰¹ Mişellü, 16. yüzyılda Çemişgezek Sancağı'nın Keban Nahiyesi'ne bağlı bir köydü. Ayrıca Arapgir Sancağı'nda da bunlarla akraba olan Mişellü adlı başka bir köy daha vardı. Fakat Karkid, Bostan ve Harabe adlı mezralar Osmanlı döneminde kurulmuştur.

erkek) nüfus Mişellü Süfla'da, 8 hane ve 25 nüfus Karkid'de, 4 hane ve 12 nüfus Bostan'da, 2 hane ve 4 nüfus ise Harabe Mezrası'nda bulunuyordu¹⁰². Yine Harabe Mezrası'nda oturan Akuşaklı 9 hane de deftere sonradan ilave edilmiştir¹⁰³. Köyün ihtiyarı *Hüseyin oğlu Mustafa*'ydı. Öte taraftan, Karkid Mezrası'nda Rum milletinden olan 2 hane ile bu hanelerde oturan 4 erkek nüfusun varlığı da tespit edilmektedir¹⁰⁴. Kardeş olan bu hane sahipleri, öyle anlaşılıyor ki madencilik yapmak amacıyla Keban'a gelmiş, fakat sonra Karkid'e yerleşerek tarımla meşgul olmuşlardır. Çünkü bu coğrafyada yerli Rum nüfus bulunmamaktaydı. Aşağı Mişelli Köyü, Keban Baraj Gölü'nün altında kaldığı için bugün mevcut değildir. Bu sebeple, mezrası olan Karkid köy statüsü kazanmıştır ve *Büklümlü* yeni adıyla bilinmektedir.

1835 yılında Aşağı Mişelli'de yaşayan ailelerden biri *Yoğurt Baba* ailesidir. Yoğurt Baba'nın Molla Hüseyin ve Mehmed adlı iki oğlu vardı. Molla Hüseyin'in, yaşları 7 ile 1 arasında değişen 3 oğlu, Mehmed'in de, yaşları 8 ile 3 arasında değişen 4 oğlu vardı. Yine bu köyde dikkat çeken bir başka sülale de *Odabaşıoğulları*'dır. Bunlardan Yusuf Kâhya'nın 3 hane ve bu hanelerde oturan 5 erkek nüfusu, Ali'nin de 3 hane ve 10 erkek nüfusu vardı. Karkid Mezrası'nda da *Mişellüoğlu*, *Umuroğlu* ve *Karkidoğlu* haneleri dikkat çekmektedir. Bunlardan Mişellüoğlu sülalesinin 3 hane ve 11 erkek nüfusu, Umuroğlu'nun 2 hane ve 6 erkek nüfusu, muhtemelen mezraya adını veren Karkidoğlu ailesinin de bir hane ve 3 erkek nüfusu bulunmaktaydı.

1840 yılında ise Mişellü Süfla Köyü 42 hane ve 130 erkek (tahminen 260 kadın ve erkek) nüfusa sahipti. Bundan başka, Harabe Mezrası'nın 2 hane ve 5 nefer erkek nüfusu, Karkid Mezrası'nın 7 hane ve 21 erkek nüfusu, Bostan Mezrası'nın da 4 hane ve 10 erkek nüfusu bulunmaktaydı¹⁰⁵. Karkid ve Bostan mezralarındaki gayrimüslim nüfusu ise 4 hane ve 8 erkek (tahminen 16 kadın ve erkek) nüfustan ibaretti¹⁰⁶.

Mişellü Ulya Köyü (Yukarı Mişelli): Bugün *Taşkesen* adını taşımaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlı bir köydü. 1835 yılında bu köyün 66 hane ve 218 erkek (tahminen 456 kadın ve erkek) Müslüman nüfusu vardı. Köyün ihtiyarı *Güdük oğlu Karaca Mehmed*, imamı da *Monla İsmail* idi. Köyün kalabalık ailelerinden olan

¹⁰² BOA, NFS-d, no: 2603, s. 276-281.

¹⁰³ "(Karye) Aşağı Mişelli karyesine tâbi Harabe Mezra'asında mütemekkin Akuşaklı haneleri ve nüfusları nüfus defterine girmediklerinden haneleri beyân", BOA, NFS-d, no: 2603, s. 277/1.

¹⁰⁴ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 434.

¹⁰⁵ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 556-562.

¹⁰⁶ BOA, NFS-d, no: 2605, s. 145.

Norikoğlu ailesinin 3 hane ve 14 erkek nüfus, *Fatmalı oğlu* ailesinin 3 hane ve 11 erkek nüfus, *Köse Mehmed oğlu* ailesinin de 3 hane ve 9 erkek nüfusları vardı. Ayrıca bir hane de Parçikanlı Aşireti'ndendi¹⁰⁷. Bu tarihte köyün *Çakılpare* ve *Mandare* adlı iki mezrası da vardı. Bu mezraların her ikisinde de birer hane ve üçer erkek gayrimüslim nüfus bulunmaktaydı¹⁰⁸. Rum taifesinden olan bu gayrimüslimler, Keban'daki maden ocaklarında çalışmak üzere gelen, fakat sonradan bu mezralara yerleşerek çiftçilik yapmaya başlayan ailelerdi.

1840 yılında ise Mişellü Ulya Köyü'nün 65 hane ve 195 erkek (tahminen 390 kadın ve erkek) Müslüman nüfusu vardı. Köyün birinci muhtarı *Meydanluoğlu Monla İsmail*, ikinci muhtarı da *Kacar oğlu Kacar* idi¹⁰⁹. Gayrimüslim nüfusu ise 1 hane ve 4 erkekten ibaretti. Bu köyden toplam 9 kişi çalışmak maksadıyla Adana'ya, 2 kişi de İstanbul ve Erzurum'a gitmişlerdi¹¹⁰. Adana'ya gidenler daha ziyade tarım işinde çalışıyorlardı.

Nimri Köyü: Yeni adı *Pınarlar*'dır. 19. yüzyılın ilk yarısında Arapgir Kazası'na bağlıydı¹¹¹. 1832 yılında mukataa olan köyde, 42 hane ve 160 erkek (tahminen 320 kadın ve erkek) nüfus bulunmaktaydı. Bu köy nüfusuna kayıtlı olan Hasan oğlu Yusuf ve Hacı oğlu Veli Halep'te, Seyyid Hacı İsmail'in oğullarından Hasan Çanakkale'de, Mustafa da Akşehir'de bulunuyordu. Yine bu köyde sakin Deli Veli, Hacı İsmail ve Süleyman'ın aileleri de seyit kökenliydi¹¹².

Niskuşağı Mezrası: Yeni adı *Aslankaşı*'dır. 19. yüzyılın ilk yarısında müstakil köy olmayıp, Kerkâh'a bağlı bir mezraydı. Bu mezranın 1835 yılında 19 hane ve 53 erkek (tahminen 106 kadın ve erkek) nüfusu¹¹³, 1840 yılında ise 17 hane ve 43 erkek (tahminen 86 kadın ve erkek) nüfusu¹¹⁴ bulunmaktaydı. Niskuşağı'ndan bir hane (3 erkek nüfus) aslen Akuşaklı, bir hane (Bekir oğlu İbrahim Halil) Germigârlı, bir hane (Yusuf oğlu Hüseyin ve oğlu Yusuf) Atmalı, bir hane (Topsakal Mustafa ve oğlu İsmail) de Köçekli idi.

¹⁰⁷ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 324-333.

¹⁰⁸ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 435.

¹⁰⁹ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 488-498.

¹¹⁰ BOA, NFS-d, no: 2605, s. 149.

¹¹¹ 1518 yılında Arapgir Sancağı köylerinden olup, 6 hane (evli) ve 2 mücerred (bekâr) yetişkin erkek nüfusu vardı (bkz. BOA, TD, no: 64, s. 685). Dolayısıyla Osmanlılardan önce de mevcut olan bir köydür.

¹¹² BOA, NFS-d, no: 2587, v. 52b-53a.

¹¹³ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 273-275.

¹¹⁴ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 470-472.

Bugün Aslankaşı Köyü'nün *İbolar* ve *Arkulu* adlı mezraları (veya mahalleleri) da vardır. Fakat 19. yüzyılın ilk yarısında bu iki mezra da Hidi Köyü'ne (Aydınlar) bağlıydı. *İbolar*'da 1835 ve 1840 yıllarında 3 hane ve 12 erkek (tahminen 24 kadın ve erkek) nüfus¹¹⁵, *Arkulu*'da ise 1835 ve 1840 yıllarında 1 hane ve 3 erkek (tahminen 6 kadın ve erkek) Müslüman nüfus bulunmaktaydı¹¹⁶. Fakat *Arkulu* ağırlıklı olarak gayrimüslimlerin (Ermeni) yaşadığı bir mezraydı ve bunların 1835 yılında 13 hane ve 50 erkek (tahminen 100 kadın ve erkek), 1840 yılında da 7 hane ve 31 erkek (tahminen 62 kadın ve erkek) nüfusu vardı¹¹⁷.

1835 yılında Hidi Köyü'nün ihtiyarı *Saru Osman oğlu Hacı Ahmed*, imamı da *Ömer Efendi oğlu Bekir Efendi* idi¹¹⁸. Fakat 1840 yılında köyün muhtarları *İbolar Mezrası*'nda oturuyorlardı ve *Süleyman oğlu İbrahim* birinci muhtar, kardeşi *Yusuf* da ikinci muhtardı. Bu mezra Hidi'ye bağlı olduğuna ve Hidi ile diğer iki mezrasında (*Hacısor* ve *Arkulu*) ayrıca muhtarları bulunmadığına göre, bu iki kardeş, Hidi Köyü ve mezralarının da muhtarıydı.

Piran Mezraları: 19. yüzyılın ilk yarısında *Piran* adlı bir yerleşme (köy veya mezra) yoktu. *Piran* yerleşmeleri farklı isimler taşıyan toplam 9 mezradan oluşuyordu. *Harput Kazası*'na bağlı olan bu mezralar; *Sino*, *Lolikân*, *Molla*, *Kulyan*, *Azizan*, *Mirali*, *Gurukuş*, *Hozikân* ve *Pul* adlarını taşıyorlardı. Bunlardan *Sino* ve *Lolikân* (*Lorikân*) mezraları bugünkü *Bademli Köyü*, *Mirali*, *Kulyan* ve *Molla* (*Melilan*) mezraları *Beydeğirmeni Köyü*, *Gurukuş* (*Kurukuş*) *Akgömlek Köyü*, *Hozikan* ve *Pul* mezraları da *Altünkürek Köyü* sınırları içinde yer almaktadır. Dolayısıyla bugün *Keban* ilçesi dâhilinde köy statüsünde olan üç ayrı *Piran* yerleşmesi (*Bademli*, *Beydeğirmeni* ve *Altünkürek*) bulunmaktadır.

1834 yılında *Sino Mezrası*'nda 16 hane¹¹⁹ ve 44 erkek (tahminen 88 kadın ve erkek) nüfus, *Lolikân*'da 22 hane ve 61 erkek (tahminen 122 kadın ve erkek) nüfus, *Molla*'da 29 hane ve 89 erkek (tahminen 178 kadın ve erkek) nüfus¹²⁰, *Kulyan*'da 27 hane ve 72 erkek (tahminen 144 kadın ve

¹¹⁵ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 344; BOA, NFS-d, no: 2604, s. 487.

¹¹⁶ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 344; BOA, NFS-d, no: 2604, s. 488.

¹¹⁷ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 435-438; BOA, NFS-d, no: 2605, s. 147-148.

¹¹⁸ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 333.

¹¹⁹ Kalabalık ailelerden biri (*Hızır oğlu Hasso*'nun hanesi) *Parçikanlı Aşireti*'ne mensuptu. BOA, NFS-d, no: 2675, v. 189b.

¹²⁰ Bu mezrada oturan *Mehmed oğlu Behram Hoca* ulemadan biriydi ve oğullarından 19 yaşındaki *Mehmed* ile 10 yaşındaki *Mahmud* da "Molla" olarak anılan kimselerdi. Bundan dolayı, bu yerleşme *Molla* adıyla biliniyordu. Üç hanenin haricinde, bu mezrada oturanların hepsi dört ayrı sülaleye mensuptu. Bu sülalelerden *Menineoğlu*'nun 11 hane ve 36 erkek

erkek) nüfus¹²¹, Azizan'da 32 hane ve 78 erkek (tahminen 156 kadın ve erkek) nüfus, Mirali'de 14 hane ve 57 erkek (tahminen 164 kadın ve erkek) nüfus¹²², Gurukuş'da 19 hane ve 65 erkek (tahminen 130 kadın ve erkek) nüfus¹²³, Hozikân'da 28 hane ve 94 erkek (tahminen 188 kadın ve erkek) nüfus¹²⁴, Pul'da ise 24 hane ve 71 erkek (tahminen 142 kadın ve erkek) nüfus¹²⁵ bulunmaktaydı¹²⁶. Buna göre, 9 mezraya dağılmış olan Piranlılar, toplamda 211 hane ve 631 erkek nüfusa sahiptiler. Erkekler kadar kadın olduğunu varsaydığımızda ise, Piranlıların toplam mevcudu tahminen 1262 kişi olmaktadır. Hane sayısı bakımından Piran mezralarının en küçüğü (16 hane) Sino, en büyük olanı (32 hane) ise Azizan'dı. Fakat erkek nüfus bakımından en kalabalık (94 erkek) mezrası Hozikân'dı.

Piran'daki bazı mezralar nüfus özellikleriyle dikkat çekmektedirler. Bunlardan biri Azizan Mezrası'dır. Bu mezrada yaşayan *Hacı Hüseyin Ağazâde Hurşid Ağa* ile *Numan* isimli kardeşler "sipahi eşkinci" olup, bölgesinde oldukça nüfuzlu kişilerdi. Şaluşağı (Yürekli) Köyü'nden Mahmud'un oğlu Mehmed, Hurşid Ağa'nın, kardeşi Hüseyin de Numan'ın hizmetinde bulunuyordu. Mezradaki bir başka nüfuzlu kişi ise yine "sipahi eşkinci" olan *Süleyman Ağazâde Mustafa Ağa*'ydı. Bu bölgenin saygın şahsiyetlerinden biri de *Molla Ali oğlu Molla Şakir* olup, onun oğlu *Molla Mehmed* beratlı imam ve hatipti. Dolayısıyla Azizan Mezrası'nda cuma ve bayram namazlarının kılındığı bir cami de vardı. Yine Azizan'da birkaç haneden oluşan sülaler de vardı. Nitekim buradaki 6 hane ve 15 erkek nüfus *Hakverdi* sülalesinden, 6 hane ve 13 erkek nüfus *Hüseyin*'in oğullarından, 4 hane ve 8 erkek nüfus da *Hamo*'nun oğullarındandı.

nüfusu, *Hornikoğlu*'nun 6 hane ve 12 erkek nüfusu, *Çamuroğlu*'nun 4 hane ve 16 erkek nüfusu, *Nasiroğlu*'nun da 5 hane ve 17 erkek nüfusu vardı. Mehmed oğlu Behram Hoca haricindeki diğer hane ise, 3 nüfuslu Seydo'nun oğlu Deli Mustafa'ya aitti.

¹²¹ Bu mezrada *Sinemiloğlu* sülalesine mensup aileler vardı. Bunlardan Hüseyin oğlu Mehmed ve Ali oğlu Hüseyin ile Ali oğlu Mehmed'in hanelerinde ikişer erkek nüfus bulunmaktaydı. Ayrıca, *Zaza Hasan* oğulları'nın 2 hane ve 4 erkek nüfusu, *Çerçioğlu*'nun 3 hane ve 9 erkek nüfusu, Kara Mehmed oğullarının 3 hane ve 7 erkek nüfusu vardı. Yine tanınmış ailelerden olduğu anlaşılan *Çeribaşızâde İbrahim Ağa*'nın oğlu *Hasan* da bu mezrada oturuyordu.

¹²² Dikkat çeken ailelerden olan Sinemil oğullarından Hüseyin oğlu İbrahim'in hanesinde 5 erkek nüfus kayıtlıydı. BOA, NFS-d, no: 2675, v. 192b.

¹²³ Ailelerden ikisi Kalikanlı (7 erkek nüfus), ikisi (5 erkek nüfus) de Karaçorlu'ydü.

¹²⁴ Hozikân'da oturan ailelerden dördü (12 erkek) Şuşan, 3 aile (7 erkek) Zaza Hasan, 4 aile (11 erkek) Hozik oğlu ailesindedi. Mezraya adını veren de bu Hozik ailesi olmalıdır.

¹²⁵ Pul Mezrası'ndaki en kalabalık aileler *Kaba Mehmed Oğlu*, *Daban Oğlu* ve *Halil Oğlu* aileleriydi. Bunlardan ilkinin 5 hane ve 19 erkek nüfusu, ikincisinin 5 hane ve 16 erkek nüfusu, üçüncüsünün de 5 hane ve 13 erkek nüfusu vardı. Yine dikkat çeken sülalelerden Sinemiloğulları'ndan da 1 hane ve 3 erkek nüfusun varlığı görülmektedir.

¹²⁶ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 189b-194b.

Öte taraftan, Piran mezralarında *Sinemiloğulları*'ndan bazı aileler de vardı. Bunlardan 3 hane ve 6 erkek nüfus Kulyan'da, 1 hane ve 5 erkek nüfus Mirali'de, 1 hane ve 3 erkek nüfus da Pul'da sâkindi. Bugün Akgömlük Köyü'nde bulunan bir türbenin bu sülaleye veya aşirete adını veren *Sultan Sinemil*'e ait olduğuna inanılmaktadır. Yine özellikle aleviler arasındaki inanışa göre, Sinemil'in esas yurdu Piran olup buradan, başta Maraş olmak üzere, Erzincan, Malatya, Kayseri ve Sivas bölgelerine göç etmişlerdir¹²⁷.

Piran'da ilk Müslüman yerleşmelerinin ne zaman kurulduğu konusuna gelince, bunu tespit etmek oldukça zordur. Çünkü 16. yüzyıl tahrir defterlerinde Piran veya Piran'ı oluşturan mezralardan hiçbiri yer almamaktadır. Fakat 998 numaralı defterde 30 hane (evli), 13 mücerred (bekâr) ve 2 pir-i fâni (yaşlı) yetişkin erkek nüfusu olan *Zâviye-i Piranlu* Köyü'nden bahsedilmektedir¹²⁸. Bu köy, 64 numaralı ve 1518 tarihli defterde "*Zaviyecik*", 106 numaralı ve 1566 tarihli defterde ise "*Zâviye-i Pirvanlu*" adlarıyla kaydedilmiştir¹²⁹. Ancak bazı "şeyh" unvanlı şahısların da oturduğu bu köyün Piran mı, yoksa Birvan mı veya Birvan yakınında bugün mevcut olmayan başka bir köy mü olduğu anlaşılamamaktadır. Nitekim bu hususu aydınlatacak başka bir veri de mevcut değildir.

Soğanlı Köyü: Bugün *Kurşunkaya Köyü*'nün bir mezrası olan Soğanlı, 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlı bir köydü. Parçikan Aşireti'nden olan¹³⁰ Soğanlı'nın 1835 ve 1840 yıllarında 17 hane ve 50 erkek (tahminen 100 kadın ve erkek) nüfusu vardı¹³¹.

Süleymanlı Köyü: Bugün Çalık Köyü'nün mahallesi olan *Süleymanlı*, 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlı müstakil bir köydü. 1835 yılında 51 hane ve 124 erkek (248 kadın ve erkek) nüfusu olan Süleymanlı'nun ihtiyarı *Musa oğlu Hüseyin Kâhya*'ydi¹³². 1840 yılında ise köyün 47 hane ve 101 erkek (tahminen 202 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Köyün birinci muhtarı *Abdullah oğlu Hüseyin*, ikinci muhtarı da *Şeyh oğlu İbrahim idi*¹³³.

¹²⁷ Bkz. Ali Aksüt, "Elbistan Nurhak Ekinözü Afşin Aleviliği Üzerine", *Alevilik-Bektaşılık Araştırmaları Dergisi*, 15 (2017), s. 281, 288.

¹²⁸ 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), *Dizin ve Tıpkıbasım*, s. 187.

¹²⁹ BOA, TD, no: 64, s. 651; TKA, TD, no: 106, v. 157b-158b.

¹³⁰ Enver Çakar, *Elazığ-Baskil Yöresi Aşiretleri*, s. 214.

¹³¹ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 285-287; BOA, NFS-d, no: 2604, s. 541-543.

¹³² BOA, NFS-d, no: 2603, s. 306-312.

¹³³ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 515-520.

Tabkırar Köyü: Osmanlı'dan önce *Tabkırar* (Tabkırar) adıyla kurulmuş olan¹³⁴ bu köy bugün *Topkıran* adıyla bilinmektedir. 1530 yılında Malatya Sancağı'nın Muşar Nahiyesi'ne bağlı olan Tabkırar'ın 7 hane (evli) ve 3 mücerred (bekâr) yetişkin erkek nüfusu vardı¹³⁵. 19. yüzyılın ilk yarısında ise Arguvan Kazası'na tabi olup, 1835 yılında 17 hane ve 42 erkek (tahminen 84 kadın ve erkek)¹³⁶, 1841 yılında da 20 hane ve 44 erkek (tahminen 88 kadın ve erkek) nüfusa sahipti¹³⁷.

1841 yılında Tabkırar (Tabkiran) Köyü vergi gelirlerinin yarısı, Pir Hasan vakfının, diğer yarısı da Malatya'da sakin *Avcıhoğlu İbrahim Ağa* ile *Haydar oğlu İbrahim Ağa*'nın 'uhdelerinde bulunuyordu¹³⁸. Burada adı geçen Pir Hasan ise türbesi Zırkı'da olan Pir Hasan Zerrakî'dir (bkz. Zırkı Köyü).

Temte Köyü: Yeni adı *Altyaka*'dır. 19. yüzyılın ilk yarısında Harput Kazası'na bağlı bir köydü. Bu köyün *Cebbaruşağı* ve *Mevaliuşağı* adlı iki mezarı da vardı. Bunlardan Cebbaruşağı, bugün *Balpınarı* yeni adıyla Elazığ Merkez ilçeye bağlı bir köydür. Temte perakendesinden olan Mevaliuşağı ise yine Elazığ Merkez ilçeye bağlı olan *Karaçavuş (Şanik) Köyü*'nün mezarıdır ve *Sorkunpınar* yeni adıyla bilinmektedir.

1834 yılında Temte Köyü'nün 57 hane ve 183 erkek (tahminen 366 kadın ve erkek) nüfusu¹³⁹, Cebbaruşağı'nın 12 hane (biri Şanik'de sakindi) ve 46 erkek (tahminen 92 kadın ve erkek) nüfusu, Mevaliuşağı'nın da 2 hane ve 7 erkek nüfusu bulunmaktaydı¹⁴⁰.

Temte Köyü'nün en kalabalık aileleri *Aşurganlı Ali*'nin sülalesi ile *Hiltanoğlu* sülalesi olup, bunlardan ilki 6 hane ve 17 erkek nüfusa, ikincisi de 3 hane ve 8 erkek nüfusa sahipti. Ayrıca Dede'nin oğlu Ali ve onun oğlu Hüseyin'in aileleri de dikkat çekmektedir. Zira burada bahsedilen Dede'nin bir Alevî dedesi olması ihtimal dâhilindedir. Cebbaruşağı Mezarı'nın en

¹³⁴ 1841 tarihli nüfus defterinde adı Tabkiran olarak yazılmış (bkz. BOA, NFS-d, no: 2650, s. 39) ise de 1835 tarihli nüfus defteri (bkz. BOA, NFS-d, no: 2649, s. 132) ile 1312 (M. 1894/1895) tarihli Ma'mûretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi'nde köyün adı yine Tabkırar'dır (bkz. s. 67).

¹³⁵ 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530), II, Dizin ve Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., Ankara, 1997, s. 905.

¹³⁶ BOA, NFS-d, no: 2649, s. 132-134.

¹³⁷ BOA, NFS-d, no: 2650, s. 39-41.

¹³⁸ "Karye-i mezkûrenin nisfi vakf-ı evvel Pir Hüseyin vakfı ve nisfi tımar olub bâ berât-ı 'alî Malatya'da Avcıhoğlu İbrahim Ağa ve Haydar oğlu İbrahim Ağa nâmün kimesnelerin 'uhdelerinde olmağla şerh virildi". BOA, NFS-d, no: 2650, s. 39.

¹³⁹ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 194b-195b.

¹⁴⁰ BOA, NFS-d, no: 2675, v. 196a.

göze çarpan ailesi ise, mezraya ismini vermiş olan *Cebbaroğlu* sülalesidir. Mezrada bu sülaleden 3 hane ve 16 erkek nüfus vardı. Bir hane de Şanık Köyü'ne yerleşmişti. Temte'nin diğer mezrası olan Mevaliüşağı da adını burada oturan Mevaliüşağı Mahmud oğlu Asaf'dan almıştır.

Yahyalı Köyü: 19. yüzyılın ilk yarısında Arapgir Kazası'na bağlı olup, 1832 yılında 16 hane ve 34 erkek (tahminen 68 kadın ve erkek) nüfusu vardı¹⁴¹. Fakat bugün köy statüsünde olmayıp Denizli Köyü'nün bir mezrasıdır. Yahyalı'da Muhammed, Halil ve Süleyman'ın haneleri gemicilikle meşguldü. Köyün imamı ise Molla Muhammed adında biriydi.

Zeryan Köyü: Bugün *Çevrekaya* adını taşımaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısında Çemişgezek Kazası'nın Kirmir Nahiyesi'ne bağlı bir köy olan Zeryan'nın *Ali Kethüda*, *Kanlu Musa* ve *Bani* adlı üç mezrası da vardı¹⁴². 1835 yılında Zeryan Köyü'nün, mezralarıyla birlikte, 72 hane ve 195 erkek (tahminen 390 kadın ve erkek) nüfusu bulunmaktaydı. Bunlardan 24 hane ve 69 erkek nüfus (tahminen 138 kadın ve erkek) Zeryan'da, 22 hane ve 50 erkek (tahminen 100 kadın ve erkek) nüfus Ali Kethüda'da, 9 hane ve 27 erkek (tahminen 54 kadın ve erkek) nüfus Kanlu Musa'da, 17 hane ve 49 erkek (tahminen 98 kadın ve erkek) nüfus da Bani'de bulunuyordu. Köyün ihtiyarı *Uzun Yusuf oğlu Hüseyin*, Ali Kethüda Mezrası'nın ihtiyarı da *İsmail oğlu Hüseyin* idi¹⁴³. Kanlu Musa mezrası adını, burada ilk yerleşen hane sahibinden yani Kanlu Musa'dan almıştır. Çünkü Kanlu Musa'nın oğullarından Mehmed ve Süleyman ile torunu Hüseyin bu mezrada oturan hane sahipleri idi.

1840 yılında Zeryan'ın 24 hane ve 62 erkek (tahminen 124 kadın ve erkek) nüfusu vardı. Köyün birinci muhtarı yine *Uzun Yusuf oğlu Hüseyin*, ikinci muhtarı da oğlu *Hasan* idi. Bundan başka, mezralarından *Ali Kethüda*'da 20 hane ve 43 erkek (tahminen 86 kadın ve erkek) nüfus, *Kanlu Musa*'da 10 hane ve 25 erkek (tahminen 50 kadın ve erkek) nüfus, *Bani Mezrası*'nda da 22 hane ve 51 erkek (tahminen 102 kadın ve erkek) nüfus bulunmaktaydı¹⁴⁴.

Zırkı Köyü: Osmanlılardan önce kurulmuş olan Zırkı, 1530 yılında Malatya Sancağı'nın Muşar Nahiyesi'ne bağlı 13 hane (evli), 4 mücerred

¹⁴¹ BOA, NFS-d, no: 2587, v. 39b-40a.

¹⁴² Bugün bu mezralardan sadece Bani'nin adı bilinmektedir ve yeni adı *Hamurlu*'dur. Ali Kethüda ve Kanlu Musa isimleri ise mevcut değildir.

¹⁴³ BOA, NFS-d, no: 2603, s. 287-295.

¹⁴⁴ BOA, NFS-d, no: 2604, s. 545-556.

(bekâr) ve 1 imam yetişkin erkek nüfuslu bir köydü¹⁴⁵. Zırkı, 1835 yılında ise Arguvan Kazası'na bağlıydı ve yine şubeleri yoktu. Fakat 1841 yılında Zırkı Köyü'nün *Bazuşağı* ve *Çükuşağı* adlı iki şubesinin olduğunu görmekteyiz ki, bugün her üçü de Keban ilçesine bağlı müstakil köy hüviyetindedir. Bunlar, *Akçatepe* (Zırkı Şeyhemir), *Gökbelen* (Zırkı Baz) ve *Göldere* (Zırkı Çukan) adlarını taşımaktadırlar.

1835 yılında tek şube olarak kaydedilmiş olan Zırkı Köyü'nün 57 hane ve 98 erkek (tahminen 196 kadın ve erkek) nüfusu vardı¹⁴⁶. Fakat 1841 yılında üç şube olarak gösterilen Zırkı'nın nüfusunda yeni katılımlar sebebiyle önemli oranda bir artış yaşanmış¹⁴⁷ ve şubeleriyle birlikte 131 hane ve 322 erkek nüfusa (tahminen 644 kadın ve erkek) ulaşmıştır. Bu Zırkı şubelerinden ilkinin 44 hane ve 112 erkek (tahminen 224 kadın ve erkek) nüfusu¹⁴⁸, *Bazuşağı*'nın 51 hane ve 128 erkek (tahminen 256 kadın ve erkek) nüfusu¹⁴⁹, *Çükuşağı*'nın da 36 hane 82 erkek (tahminen 164 kadın ve erkek) nüfusu mevcuttu¹⁵⁰. Daha sonraları bu Zırkı şubelerinden ilki Zırkı Şeyhemir, ikincisi Zırkı Baz, üçüncüsü de Zırkı Çukan adıyla tanınmıştır.

1841 yılında Zırkı Köyü ve şubelerinden tahsil edilen vergi gelirlerinin yarısı *Pir Hasan (Zerrakî) Vakfî*'nin, diğer yarısı da Arapgir sakinlerinden Kaymazoğlu İbrahim Ağa ile kardeşi Mehmed Ağa'nın uhdelerinde bulunuyordu¹⁵¹. Burada adı geçen Pir Hasan Zerrakî'nin mezarı, Gökbelen (Zırkı Baz) Köyü sınırları içerisinde bulunan dağın tepe kısmındadır. Bu türbeden dolayı bu dağa Ziyaret Dağı veya Pir Hasan Dağı denilmektedir. Pir Hasan Zerrakî ise Artuklular devrinde yaşamış bir şeyhtir¹⁵².

¹⁴⁵ 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530), II, Dizin ve Tıpkıbasım, s. 905.

¹⁴⁶ BOA, NFS-d, no: 2649, s. 127-134.

¹⁴⁷ Hane sayısına göre %130, erkek nüfusa göre ise %228 oranında bir artış meydana gelmiştir.

¹⁴⁸ BOA, NFS-d, no: 2650, s. 41-44.

¹⁴⁹ BOA, NFS-d, no: 2650, s. 47-50.

¹⁵⁰ BOA, NFS-d, no: 2650, s. 44-47.

¹⁵¹ "Karye-i mezkûrenin nisfî Pir Hüseyin vakfî ve nisfî Arapgir sâkinlerinden Kaymaz oğlu İbrahim Ağa ve karındaşı Mehmed Ağa nâmân kimesnelerin 'uhdelerinde olmağla şerh virildi". BOA, NFS-d, no: 2650, s. 41.

¹⁵² Pir Hasan Zerrakî'nin şeceresi, vakıf ve mülkleri ile türbesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Hasan Yüksel, "Artuklu'dan Cumhuriyet'e Ma'mûretü'l-Aziz'de Bir Seyyid Şeyh Ailesi: Pir Hasan Zerrakî Ailesi", *Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23-25 Mayıs 2013, Bildiriler*, cilt: 1, (ed. Enver Çakar), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Elazığ, 2013, s. 413-450.

Nüfus defterlerinde dikkat çeken aileler Zırkı'da (Zırkı Şeyhemir) oturan 4 hane ve 8 erkek nüfuslu *Dervişoğulları* ailesiyle¹⁵³ 4 hane ve 14 erkek nüfuslu *Umuroğulları*¹⁵⁴ ailesidir. Ayrıca bazı ailelerin de Zırkı'ya başka yerlerden gelip yerleştiği görülmektedir. Mesela 1835 tarihli nüfus kaydında yer alan ve muhtemelen babaları vefat etmiş olan 15 yaşındaki Mehmed ve 4 yaşındaki Seydo adlı kardeşler Palulu, 60 yaşındaki Mehmed de Çöteli idi. Yine Zırkı'dan 3 kişi Mansure'de asker olarak görev yaparken, 6 kişi de redif kaydedilmiştir.

Tablo-2: Keban İlçesini Oluşturan Yerleşmelerin 19. Yüzyılın İlk Yarısındaki Hane Sayıları ve Erkek Nüfusu

Köy ve Mezralar	Yeni Adı	1832-35		1840-44	
		Hane Sayısı	Erkek Nüfusu	Hane Sayısı	Erkek Nüfusu
Ahurik Mezrası	-	6	25	1	4
Ali Kethüda Mez.		22	50	20	43
Arkulu Mezrası	Arkulu Mahallesi	14	53	8	34
Aşağıçakmak Köyü	Aşağıçakmak Köyü	24	63		
Azizan Mezrası	Aşağı ve Yukarı Demirli Mahallesi	32	78		
Bağçelü Köyü	Bağçeli Köyü	38	105	39	106
Bani Mezrası	Hamurlu Mahallesi	17	49	22	51
Bayındır	Bayındır Köyü	23	95		
Birvan Köyü	Ulupınar Köyü	64	187		
Bostan Mezrası	-	4	12	4	10
Çakılpare Mezrası	-	1	3		
Çalık Köyü	Çalık Köyü	32	88	30	73
Çendikan Köyü	Örenyaka Köyü	21	61	17	42
Denizli Köyü	Denizli Köyü	34	98		
Gogoderesi Mezrası	Dursunlu Mahallesi	10	26	10	25
Gurukuş Mezrası	Akgömlek Köyü	19	65		
Hacisor Mezrası	Bölükçalı Köyü	8	26	5	16
Halifeuşağı Mezrası	Güneytepe Köyü	7	20		

¹⁵³ Çiftçilikle geçinen Derviş oğlu Hüseyin'in hanesi 3, Ali'nin de 2 erkek nüfusu vardı. Fakat aynı aileden Halil ve Osman'ın oğulları yoktu.

¹⁵⁴ Umur Ali oğlu Mustafa'nın hanesi, biri Mansure'de olmak üzere 6 erkek, Umur Hüseyin oğlu Musa'nın 3 erkek, Umur Hasan oğlu Abdullah'ın da 4 erkek nüfusu vardı. Umur Mehmed oğlu Osman'ın hanesinde ise kendisinden başka erkek yoktu.

Hamzikân Köyü	Sağdıçlar Köyü	59	217	54	199
Harabe Mezrası	Harabe Mahallesi	2	4	2	5
Horunek Köyü	Kopuzlu Köyü	24	104		
Hozikân (Hozik) Mezrası	Altinkürek Köyü	28	94		
İbolar Mezrası	İbolar Mahallesi	3	12	3	12
Kanlı Musa Mezrası	-	17	49	10	25
Karkid Mezrası	Büklümlü Köyü	10	29	11	29
Kerkâh Köyü	-	32	95	34	84
Kiliruşağı Mezrası	Üçpınar Köyü	15	23	17	43
Koyunuşağı Mezrası	Koyunuşağı Köyü	11	15	14	36
Kudikan Köyü	Kurşunkaya Köyü	27	68	28	75
Kulyan Mezrası	Kulyan Mahallesi	27	72		
Kuşçulu Köyü	Kuşçu Köyü	19	55	22	48
Lolikân Mezrası	Bademli Köyü	22	61		
Mandare Mezrası	-	1	3		
Molla (Melilan) Mezrası	Beydeğirmeni Köyü	29	89		
Minayık Köyü	Dürtümlü Köyü	21	61		
Mirali Mezrası	Mirali Mahallesi	14	57		
Mişellü Süfla Köyü	Büklümlü Köyü	33	110	42	130
Mişellü Ulya Köyü	Taşkesen Köyü	66	218	66	199
Nimri Köyü	Pınarlar Köyü	42	160		
Niskuşağı Mezrası	Aslankaşı Köyü	19	53	17	43
Pul Mezrası	Pul Mahallesi	24	71		
Sino Mezrası	Sino Mahallesi	16	44		
Soğanlı Köyü	Soğanlı Mahallesi	17	50	17	50
Süleymanlı Köyü	Süleymanlı Mahallesi	51	124	47	101
Tabkırar Köyü	Topkırar Köyü	17	42	20	44
Temte Köyü	Altıyaka Köyü	57	183		
Yahyalı Köyü	Yahyalı Mezrası	16	34		
Zeryan Köyü	Çevrekaya Köyü	24	69	24	62
Zırkı Köyü	Akçatepe Köyü	57	98	44	112
Zırkı Bazuşağı Mezrası	Gökbelen Köyü			51	128
Zırkı Çukuşağı Mezrası	Göldere Köyü			36	82

Sonuç

Keban'ın idarî yapısı, 19. yüzyılın ilk yarısında bugünkü yapısından oldukça farklıydı. Herşeyden önce Keban, 1775 yılında kurulan Maadin-i Hümayun Emaneti'nin merkezi konumundaydı. Bu emanet, bağlı olan kaza ve sancaklarıyla, âdeta bir eyalet büyüklüğündeydi ve "paşa" unvanlı ve oldukça geniş yetkilere sahip bir "Emin" tarafından idare edilmekteydi. Emanetin merkezi olan Keban Kasabası, mahallelerden oluşuyordu ve merkeze bağlı hiçbir köyü yoktu. Bugünkü Keban ilçesini oluşturan 30 köyün 11'i Çemişgezek Kazası'na, 10'u Harput Kazası'na, 5'i Arapgir Kazası'na, 4'ü de Arguvan Kazası'na bağlıydı.

Keban'ın bu idari yapısı, 19. yüzyıl boyunca aynı kalmamış, özellikle ikinci yarısında sık sık değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler neticesinde de Keban Kazası, nahiyeleri ve köyleri olan yeni bir idari yapıya kavuşmuştur. Fakat bugünkü idari yapısı ancak Cumhuriyet Döneminde şekillenebilmiştir.

Keban'a bağlı köy ve mezraların bir kısmı aşiret yerleşmeleridir. Mesela Koyunuşağı, Kiliruşağı, Zırkı köyleri, Piran köy ve mezraları ile Mişelli köyleri bu tarz yerleşmelerdir. Fakat diğer yerleşim birimlerinin kimler tarafından kurulduğu hususunda kaynaklar yetersiz kalmaktadır. Keban bölgesinde akraba topluluklar tarafından kurulan ve bundan dolayı aynı isimle anılan yerleşmeler, coğrafi konumunu bildiren "aşağı" ve "yukarı" (süfla ve ulya) ön adlarıyla birbirinden ayrılmıştır (mesela Mişelli, Çakmak ve Kudikan yerleşmeleri). Esasen bu tür isimlendirmeleri, sadece Keban bölgesinde değil, Anadolu'nun hemen her yöresinde görmek de mümkündür.

Keban köylerinin hepsi, 19. yüzyılın ilk yarısında sadece Müslüman nüfusun sakin olduğu yerleşmeler özelliğini taşıyordu. Fakat bazı mezralarında, az sayıda da olsa, Ermeni ve Rum kökenli gayrimüslimler de vardı. Bu mezralardan Ahurik ve Arkulu'da Ermeniler, Karkid, Çakılpare, Mandare ve Hacısorda da Rumlar yaşıyordu. Rumlar aslen Kebanlı olmayıp, Keban Madeni'nde çalışmak üzere buraya gelen, fakat daha sonra madenciliği bırakıp tarımla uğraşmak üzere, adı geçen mezralarda yerleşen ve sayıları 1-2 haneyi geçmeyen ailelerdi.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

1.1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Tahrir Defterleri (TD): 64 numaralı defter (Arapgir, Çemişgezek ve Harput sancakları).

Nüfus Defterleri (NFS-d): 2587, 2603, 2604, 2605, 2649, 2650, 2675 ve 2679 numaralı defterler.

1.2. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi (TKA)

Tahrir Defterleri (TD): 106 ve 164 numaralı Çemişgezek Sancağı tahrir defterleri.

1.3. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Hurufat Defterleri (HD): 1090 numaralı defter.

1.4. Yayımlanmış Arşiv Belgeleri

998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., Ankara, 1998.

387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530), II, Dizin ve Tıpkıbasım, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yay., Ankara, 1997.

2. Salnameler

1312 (1894/1895) Tarihli Ma'muretü'l-Aziz Vilayet Salnamesi

3. Kaynak Eserler

Şerefhan Bitlisi, *Şerefname*, c. 1, (çev. Abdullah Yegin), İstanbul, 2015.

4. Araştırma ve İncelemeler

AKSIN, Ahmet, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ, 1999.

ÇADIRCI, Musa, "Tanzimat'ın İlanı Sıralarında Türkiye'de Yönetim (1826-1839)", *Bellekten*, LI/201, Ankara, 1987, s. 1215-1240.

ÇAKAR, Enver, "19. Yüzyılda Keban: Demografik Yapı ve Meslekler", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 6/11 (Mart 2019), s. 1-31.

ÇAKAR, Enver, *Elazığ-Baskil Yöresi Aşiretleri*, Ankara, 2012.

ÇAKAR, Enver-KARA, Füsün, "17. Yüzyılın Ortalarında Arapgir Sancağında İskân ve Nüfus (1643 Tarihli Avârız-Hane Defterine Göre)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15/2, Elazığ, 2005, s. 385-412

ÇAKAR, Enver-UZUN, Celalettin, *Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812)*, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Elazığ, 2017.

ÇELİK, Kürşat, “Keban’da Yusuf Ziya Paşa Külliyesi Vakfı”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1/1 (2014), s. 49-64.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, II. Baskı, Ankara 1997.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (çev. Bahar Tırnakçı), İstanbul, 2003.

SÜMER, Faruk, “Bayındır”, *DİA*, c. 5, İstanbul, 1992, s. 245-246.

ŞEN, Korkmaz, “Elazığ/Keban-Denizli Köyü Kervansarayı (Makıt Han)”, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1 (2015), s. 209-231.

TIZLAK, Fahrettin, “Ma’adin-i Hümayun Emanetinin Osmanlı İdari Düzeneindeki Yeri (1775-1867)” *XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 12-16 Eylül 1994, Kongreye Sunulan Bildiriler*, III, Ankara, 1999, s. 925-939.

TIZLAK, Fahrettin, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Yöresinde Madencilik (1775-1850)*, TTK, Ankara, 1997.

TÜRKAY, Cevdet, *Başbakanlık Arşiv Belgeleri’ne Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul, 1979.

ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı*, TTK, Ankara, 1999.

ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, TTK, Ankara, 1989.

YILMAZÇELİK, İbrahim, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır*, TTK, Ankara, 1995.

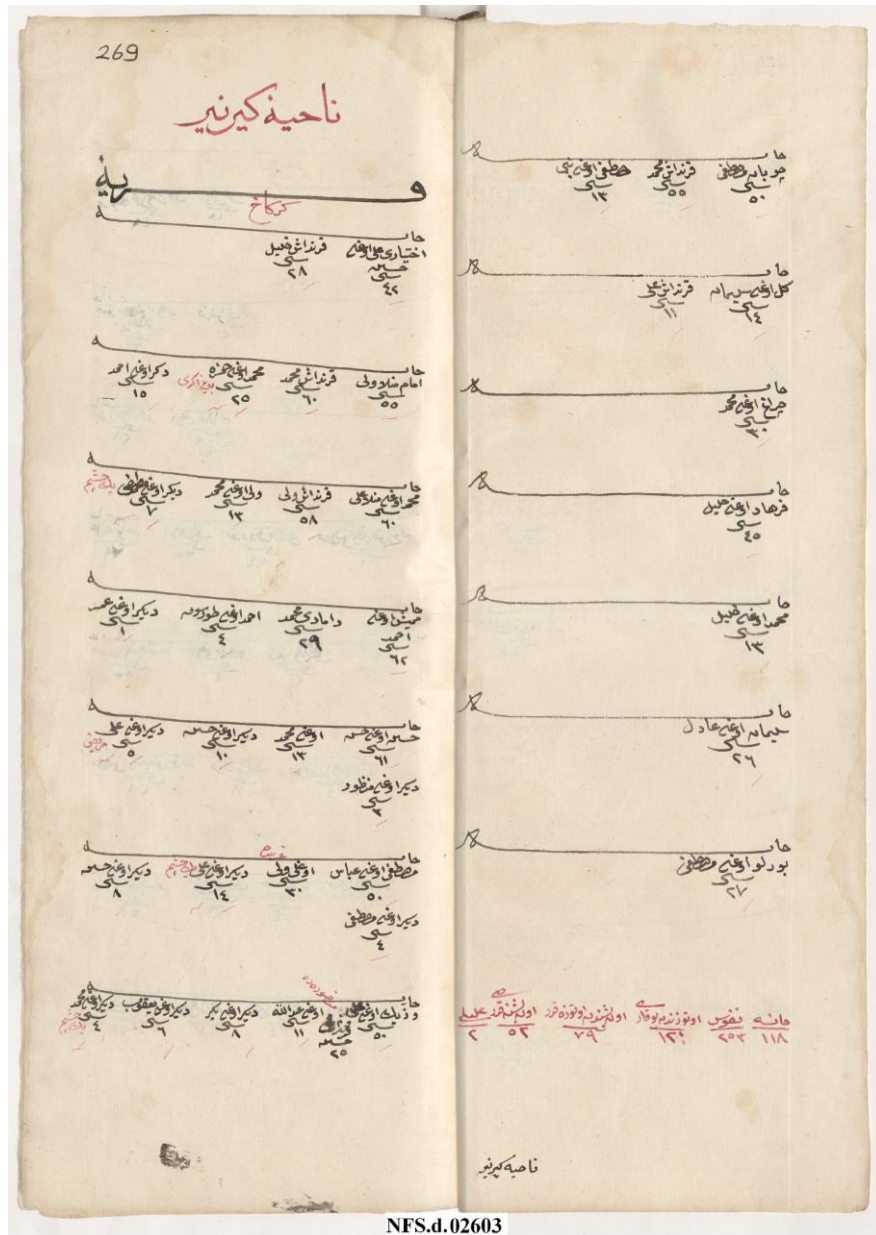
YÜKSEL, Hasan, “Artuklu’dan Cumhuriyet’e Ma’mûretü’l-Aziz’de Bir Seyyid Şeyh Ailesi: Pir Hasan Zerraki Ailesi”, *Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23-25 Mayıs 2013, Bildiriler*, cilt: 1, (ed. Enver Çakar), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Elazığ, 2013, s. 413-450.

YÜKSEL, Hasan, *Osmanlı Döneminde Keban-Ergani Madenleri, 1776-1794 Tarihli Maden Emni Defteri*, Sivas, 1997.

YÜKSEL, Hasan, “Osmanlı’da Modern Anlamda Yapılan İlk Nüfus Sayımına Göre Divriği’nin Demografik Yapısı”, *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, c. 28-29 (2006), s. 73-89.

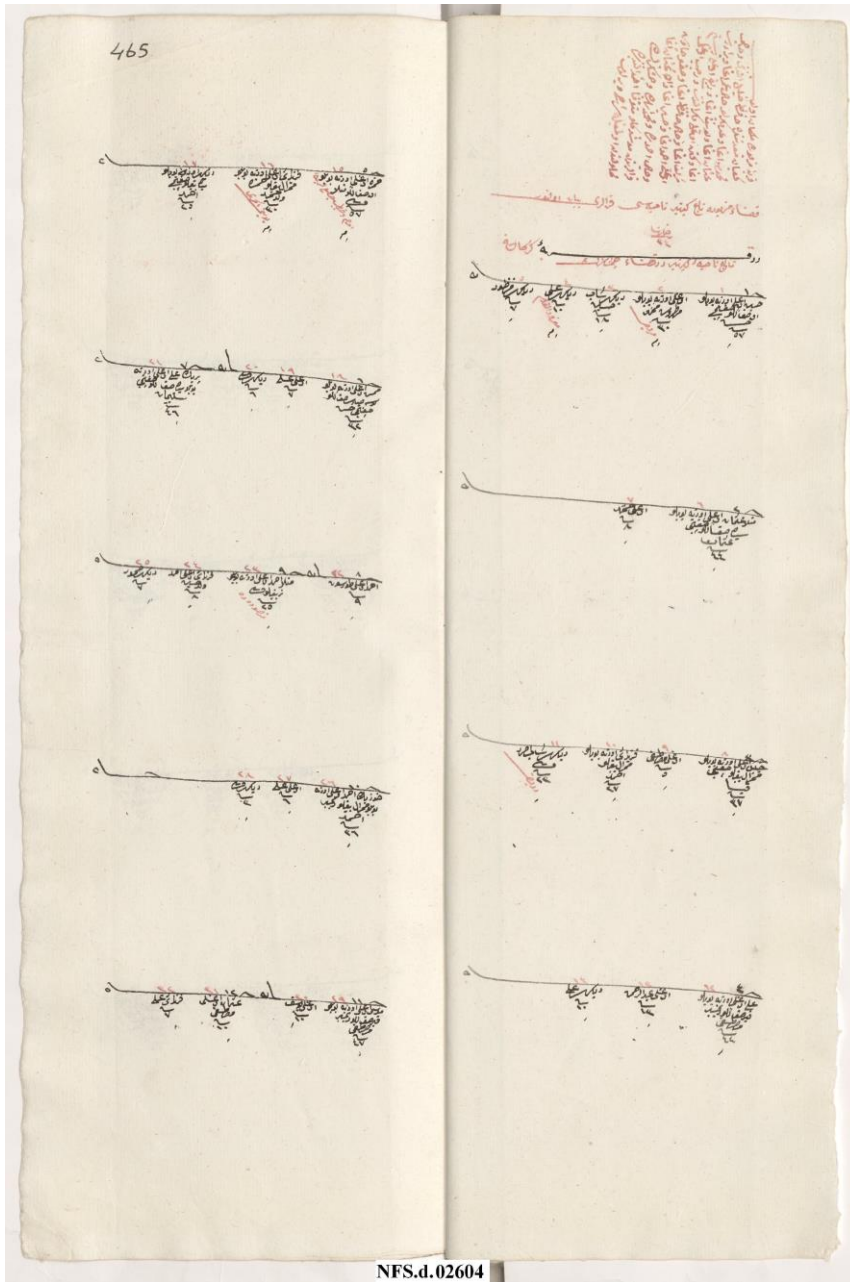
Ekler

Ek-1: 25 Muharrem 1251 (23 Mayıs 1835) Tarihli Çemişgezek Kazası Nüfus Defteri

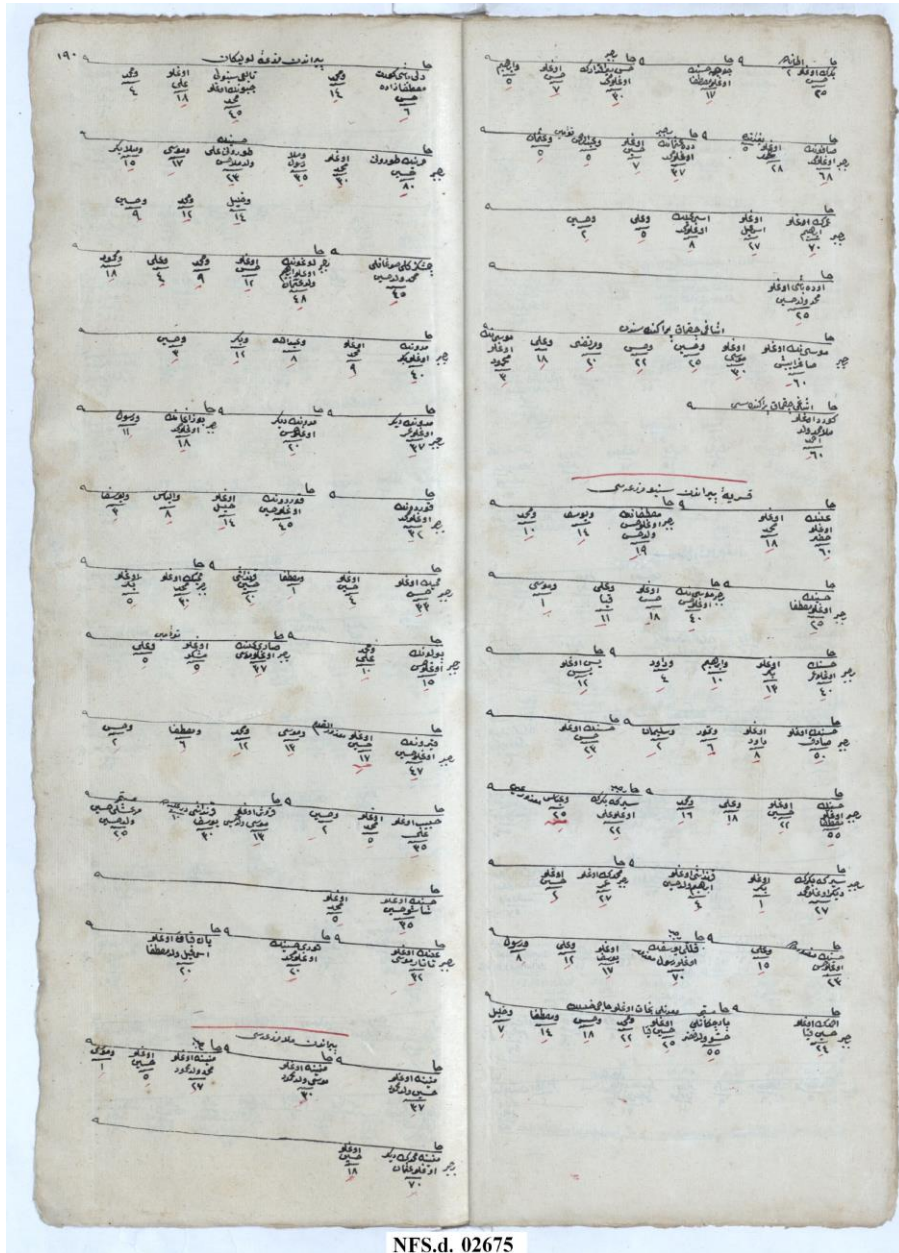

NFS.d.02603

Ek-2: 15 Şaban 1256 (12 Ekim 1840) Tarihli Çemişgezek Kazası Nüfus Defteri

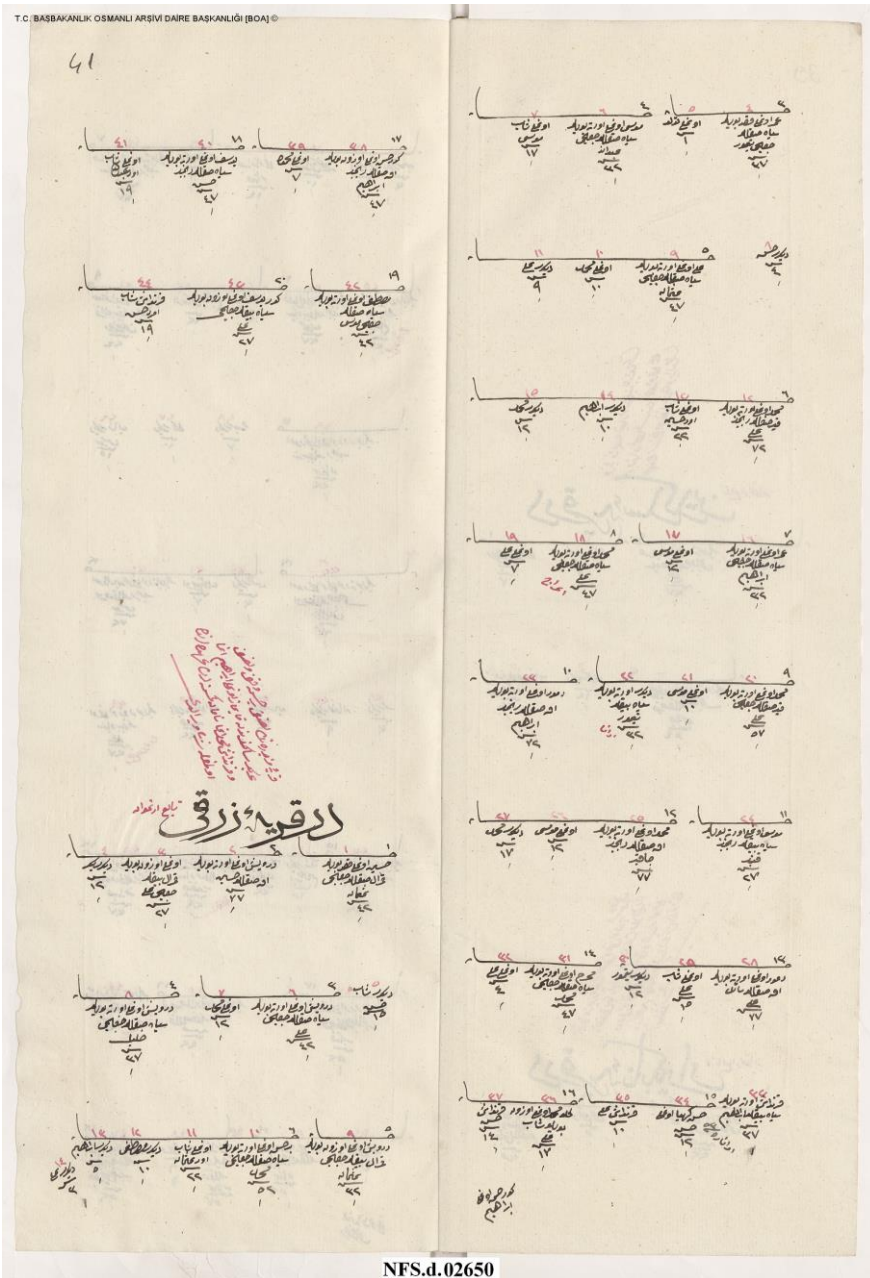

Ek-3: 1 Şaban 1250 (3 Aralık 1834) Tarihli Harput Kazası Nüfus Defteri

NFS.d. 02675

Ek-4: 29 Zilhicce 1256 (21 Şubat 1841) Tarihli Arguvan Kazası Nüfus Defteri

NFS.d.02650